РУНЬ
ГАЗЭТА БЕЛАРУСАЎ ЛІТВЫ
ISNN 1392-7671 WWW.RUNBEL.LT
4 красавіка 2003 № 50 кошт 1 літ

Памятайце нашчадкі пра замучаных і закатаваных беларусаў!

Фатаздымак Зянона Пазьняка

У Дзень Хрыстовага Ўваскрашэньня перадаю сваю веру ў моц Ягонага Духу і ў адраджэньне нашае Бацькаўшчыны Беларусі, – сілы ж свае і гады мае (86) імкнуцца ўжо на схіл. Але ласкавы Бог мяне ахоўваў, каб я перадаў тое, што бачыў і перажыў... У 19 гадоў мяне судзіў савецкі трыбунал – сьпярша на 2 гады, а пасьля, яшчэ на 3 гады. Сядзеў у 3-х турмах у Ленінградзе, у турмах Калугі, Волагды, Вяткі й Котласа. А лягероў, дык і не пералічыш. Працаваў на торфараспрацоўках, на будове чыгункі Котлас-Варкута, на лесанарыхтоўках, на здабычы каменя. У вайну 1941-45 г.г. зь дзесятак разоў высьлізваў з кіпцюроў савецкіх тыранаў. На гэтых этапах загінулі сотні тысячаў ні ў чым невінаватых беларусаў, а мяне-ж самаго скалечылі душэўна на ўсё жыцьцё... дагараю на чужыне. Мой кліч ад разьдзёртай душы: Браты беларусы! На чарговыя зьдзекі й этнацыд ня дайцеся!

Якуб з-пад Лёзны

На старонцы 3 чытайце працяг "Мартыралёгу Віленскага краю"!

Для таго, каб утрымаць мір, часам трэба пайсьці на вайну...

*Гэты нумар газэты рыхтаваўся да друку акурат тады, калі Злучаныя Штаты распачалі вайну супраць Ірака, якую не падтрымалі ААН і шмат якія буйныя краіну сьвету: Расея, Нямеччына, Францыя, Кітай ды інш. У Эўропе з прычыны ваенных дзеяньняў ЗША і іхных саюзьнікаў, фактычна, адбылося разьмяжаваньне, якое невядома чым закончыцца. Аднак, зразумела, нас найбольш хвалюе тое, якім чынам трывожныя міжнародныя падзеі апошняга месяца могуць паўплываць на Беларусь, на стаўленьне да яе Эўропы й Амэрыкі, і, наогул, як нам самім правільна з'арыентавацца ў цяперашнім зьменлівым сьвеце, дзеля таго, каб і надалей быць карыснымі ў справе адстойваньня ідэі незалежнасьці беларускага народу й суверэннасьці беларускае дзяржавы. Ці не зьяўляецца сёньня Беларусь разьменнаю картаю ў гульні Расеі з Эўропй і Амэрыкай? Ці будуць заходнія дэмакратыі і надалей падтрымліваць нас у змаганьні з нашым айчынным "Садамам"? З такімі пытаньнямі наш карэспандэнт зьвярнуўся да нашага знанага палітыка, лідара беларускіх кансэрватараў-хрысьціянаў **Зянона Пазьняка**, каторы напярэдадні сьвята 25 Сакавіка наведаў Вільню. Вось што сказаў наш шаноўны госьць (ст. 8).*

Праблемы выжываньня беларускай нацыі

Што тычыцца беларускай нацыі, дык на цяперашні час яна яшчэ жывая, але мэханізмы ейнага самаўзнаўленьня, існаваньня й разьвіцьця ў значнай ступені разбураныя, жыцьцёвыя сілы падарваныя, а гістарычная пэрспэктыва цьмяная. Як сьледства, выразна абазначылася тэндэнцыя да дэградацыі й выміраньня беларусаў.

Галоўнай зьнешняй прычынай занепаду зьяўляецца тое, што напрацягу ўжо больш чым двух стагодзьдзяў расейскі імпэрыялізм цераз сваю каляніяльную адміністрацыю ў Беларусі праводзіць палітыку, скіраваную на фізычнае зьнішчэньне ды культурную асыміляцыю беларусаў. Гэткая палітыка зь цягам часу мяняе свае формы й робіцца ўсё больш вытанчанай ды адмысловай, але ейны людажэрны зьмест застаецца нязьменны.

Традыцыйна каляніяльная ўлада ў адпаведнасьці з геапалітычнымі імпэрскімі інтарэсамі Расеі распараджаецца беларускай тэрыторыяй, то зьмяншаючы яе да памераў некалькіх раёнаў, то "ўзбуйняючы" да памераў некалькіх вобласьцяў, то цалкам анэксуючы ў склад Расеі. Вось і цяпер гаворка йдзе аб чарговай анэксіі тэрыторыі фармальна незалежнай Беларусі праз "добраахвотнае" ўступленьне яе ў РФ на правах новай губэрні.

Фатаздымак Анатоля Клешчука

Таксама традыцыйна каляніяльная ўлада штучна абмяжоўвае рост беларускага народанасельніцтва. У розныя часы гэта рабілася рознымі сродкамі. У 19 ст. і да сярэдзіны 20 ст. – цераз татальны або выбарачны генацыд, цераз перасяленьне й расьсейваньне беларусаў за межы Бацькаўшчыны – у Сыбір, Урал, казахскія стэпы, цераз раскулачваньне, рабаваньне й давядзеньня да апошняга стану жабрацтва сялянства, цераз алкагалізацыю й люмпенізацыю ўсяго насельніцтва, цераз разбурэньне сям'і й хрысьціянскай маралі. У другой палове 20-га й напачатку 21 ст. разбурэньне інстытуту сям'і дапоўнілася прапагандай і распаўсюджаньнем абортаў і нават прымусовай стэрылізацыяй беларусіх жанчынаў, стварэньнем невыносных эканамічных умоваў існаваньня, калі дзіця робіцца непасільным цяжарам для маладой сямьі. Таксама актыўна выкарыстоўваюцца неспрыяльныя экалягічныя ўмовы, зьвязаныя з Чарнобыльскай катастрофай. Апошнія 17 гадоў каляніяльныя ўлады займаюцца не ліквідацыяй, а прыхаваньнем ейных мэдычных, сацыяльных і дэмаграфічных наступстваў, што спрыяе інтэнсыўнаму выміраньню жыхароў пацярпелых раёнаў. На фоне рэзкага зьніжэньня нараджальнасьці (сёньня з кожных трох зачатых беларускімі жанчынамі немаўлятаў двух забіваюць у жываце маці!) адбываецца несупынны рост сьмяротнасьці праз хваробы, зьвязаныя з пражываньнем ва ўмовах малых дозаў радыяцыі й харчаваньнем забруджанымі радыёнуклідамі прадуктамі. У ва многіх раёнах Гомельшчыны сьмяротнасьць утрая пераўзыходзіць нараджальнасьць. Адначасова ва ўсёй Беларусі скарачаецца працягласьць жыцьця людзей. Дэмаграфічныя наступствы Вялікай Чарнобыльскай вайны для беларусаў ўжо пераўзышлі наступствы Другой сусьветнай вайны. Але-ж Чарнобыльская вайна яшчэ ня скончылася. Карыстаючыся выміраньнем палешукоў, каляніяльныя ўлады заахвочваюць масавую нелегальную эміграцыю й калянізацыю Палесься крымінальнымі элемэнтамі, бежанцамі й бамжамі з Расеі, Казахстану, Узбекістану, Таджыкістану, Каўказу й Малдовы. Фактычна ў трохі прыхаваным выглядзе ўлады праводзяць этнічныя чысткі на беларускім Палесьсі, якое паступова губляе свой натуральны беларускі твар.

Працяг на старонцы 2

Марка БНР

З нагоды 85-х угодкаў абвешчаньня БНР

віленскія беларусы правялі некалькі сьвяточных імпрэзаў:

22 сакавіка ўрачыста адчыніліся дзьверы ТБК. Госьці разьмясьціліся ў пекна аздобленай беларускімі нацыянальнымі сымбалямі й плякатамі залі. Тут дзейнічала й выстава апошніх працаў нашага выдатнага мастака Уладзіміра Кузьменкі, каторы перанёс на палотны мясьціны Вільні, зьвязаныя з жыцьцём і дзейнасьцю вядомых беларускіх дзеячоў: К. Каліноўскага, П. Сергіевіча, Ф. Рушчыца ды інш. А ў залі было нямала сучасных вядомых беларускіх і літоўскіх дзеячоў і палітыкаў: З. Пазьняк, А. Трусаў, У. Хільмановіч, праф. Пяткевіч, В. Ладсбэргіс, А. Стасіс. Сп. Ландсбэргіс адзначыў, што дух незалежнасьці жыве ў Беларусі па сёньняшні дзень і беларусы маюць надзею нга жыцьцё ў незалежнай дзяржаве. "Пасьля падзеньня дыктатарскага рэжыму Садама Хусэйна пачнуць адраджацца народы, каторыя яшчэ знаходзяцца пад уладай таталітарызму, як нашыя суседзі-беларусы. Беларусь у будучыні можа стаць мастом паміж Захадам і Расеяй, а ня часткай Расеі. Усё тут залежыць ад вытрымуі, стойкасьці й самасьвядомасьці беларускіх грамадзянаў", – заўважыў сп. Ландзбэргіс. Стасіс Антанас, які доўгі час адпакутаваў у сталіноўскіх лягерох, адзначыў, што адзінай формай існаваньня нацыі ёсьць дзяржаўнасьць. Зьмястоўным і пераканаўчым быў выступ Зянона Пазьняка, з фрагмэнтамі якога чытач мае магчымасьць пазнаёміцца на старонках газэты.

23 сакавіка адбылося набажэнства за Беларусь у касьцёле Сьв. Барталамэя на Зарэччы. Набажэнства праводзіў кс. Шуткевіч, які павіншаваў прыхаджанаў з Днём Волі, а потым даволі рэзка гаварыў пра малую актыўнасьць беларусаў Вільні, пра незгуртаванасьць у справе дапамогі сваёй Бацькаўшчыне, пра неразуменьне падступнай палітыкі цяперашняга беларускага ўраду, пра лёс беларускага народу. "Трэба шанаваць сваю мову, сваю нацыю, гуртавацца вакол касьцёла й дапамагаць яму матар'яльна, зьвяртацца за дапамогай да Бога, бо ён адзіны вырашае лёс усіх нас", – палымяна казаў кс. Шуткевіч. І, сапраўды, ня шмат каталікоў-беларусаў прыйшлі ў гэты дзень на сьвяточную імшу, толькі самыя неабыякавыя беларусы прысутнічалі на набажэнстве за родную Беларусь й ейную будучыню.

25 Сакавіка, адранку, шмат беларусаў-віленчукоў зь ініцыятывы Беларускага інфармацыйнага цэнтру й Беларускага музэю ім. І. Луцкевіча сабралася каля помніка Гедыміну на катэдральным пляцу. Пасьля прывітальных прамоваў прысутныя рушылі на Замкавую гару, дзе ўсклалі кветкі й паставілі сьвечкі на мейсцы пахаваньня Кастуся Каліноўскага. Сёньня гэтае мейсца робіцца для беларусаў сьвятым мейсцам паломніцтва ў Вільні.

25 Сакавіка аб 16 гадз. у царкве Сьв. Мікалая пачалося багаслужэньне за Беларусь і ейны народ. Вельмі добра прамаўляў а. Васілі, усе прысутныя прасілі ў Бога прыходу ў Беларусь лепшай долі й жыцьця.

25 Сакавіка, увечары, У Доме нацыянальных абшчынаў гучэлі беларускія нацыянальныя й народныя песьні ў выкананьні З. Бартосіка і В. Кавальчук, якіх спорна падтрымлівалі ўсе прысутныя на канцэрце-пачостцы.

Падрыхтаваў **Павал Саўчанка**

Памятны крыж

у гонар Ф. Багушэвіча быў устаноўлены сіламі ТБМ Віленскага краю у Сьвіранах – мейсцы нараджэньня паэта. Крыж асьвеньціў ксёндз-уніят зь Вільні Ян Даўкшыс. На жаль, Рукойнскі ксёндз Ян Мацкевіч, у парахвію якога ўваходзяць Сьвіраны, ад асьвянчэньня крыжа адмовіўся, спасылаючыся на тое, што яму, нібыта, трэба мець дазвол раённых уладаў (тых самых, якія летась вясною зьнялі ў Сьвіранах мэмарыяльную дошку Ф. Багушэвіча).

Юры Гіль

Хроніка школьнага жыцьця

31 студзеня ў Віленскай сярэдняй школе імя Ф. Скарыны адзначачаўся традыцыйны Дзень гімназіі. На Сьвята былі запрошаныя дзяўчаты з фальклёрнага ансамблю "Квецень" 9-ай Менскай школы (кіраўнічка Тацяна Крыўко).

Удзельніцы ансамблю "Лянок" каля помніка Каліноўскаму ў Салечніках. Трэцяя зьлева (у першым радзе) дырактарка школы імя Ф. Скарыны Галіна Сівалава.

14 лютага, на Дзень Валяньціна, школа адзначыла пачатак Стодзёнкі (100 дзён да пачатку выпускных экзаменаў). З кожным годам сцэнары правядзеньня гэтай імпрэзы робіцца ўсё больш прафэсыйным, а школьнікі-акторы не саступаюць сваімі здольнасьцямі тэлевізійным КВНаўцам. Нездарма да Стодзёнкі рыхтуюцца з такім вялікім энтузіязмам.

22 лютага у школе надзвычай цікава прайшоў Сусьветны дзень здароўя. Арганізатаркай імпрэзы была настаўніца фізычнай культуры й геаграфіі Ліна Грыганене й настаўніца Эдыта Шукевіч. Школьныя сцэны былі ўпрыгожаныя малюнкамі, насьценнымі газэтамі, каляровымі балёнчыкамі.

1 сакавіка ў Віленскай школе "Ateitis" адбыўся гарадзкі конкурс ангельскай песьні. Хочацца падзякаваць настаўніцам ангельскай мовы Ірыне Гарбачэўскай і Сьвятлане Каравaевай за добрую падрыхтоўку нашых вучняў. Трыё сяміклясьніцаў, Ганна Быкава, Эміля Стральчэня й Натальля Кавальчук, увайшло ў дзясятку лепшых. Добра выступіла й вучаніца 10-ай клясы Маргарыта Стральчэня.

2 сакавіка вакальны ансамбаль "Лянок" выяжджаў у раённы цэнтар Салечнікі на сьвяткаваньне Масьленіцы. Вельмі цёпла прынялі ансамбаль у тамтэйшым Беларускім культурным цэнтры. Канцэрт-жа адбыўся на гарадзкой плошчы, дзе ўдзельнікі ансамблю сфатаграфаваліся каля помніка Каліноўскаму.

10 сакавіка вучні нашай школы Алена Базар і Натальля Бука, пад кіраўніцтвам настаўніцаў Сьвятланы Грышко й Галіны Вінцукявечэне, удзельнічалі ў 8-ай Рэспубліканскай канфэрэнцыі дасьледчых работаў школьнікаў у Менску. Выступленьні нашых вучаніцаў выклікалі вялікую зацікаўленасьць, каманда атрымала запрашэньне на 10-ую Міжнародную канфэрэнцыю маладых навукоўцаў, якая будзе праходзіць у Чэхіі 22-27 красавіка.

22 сакавіка школьнікі абаранялі праект "Мы – дзеці літоўскай зямлі". Ідэя праекту належыла настаўніцы Ліне Грыганене, яная была й галоўнай арганізатаркаю праекту. У праекце бралі ўдзел 6 школаў горада – больш за 200 удзельнікаў. Была праведзеная спартыўная эстафета, конкурс сачыненьняў, малюнкаў, канцэртная праграма.

У стадаі завяршэньня знаходзяцца праекты, прысьвечаны вывучэньню віленскага пэрыяду жыцьця й дзейнасьці Францішкі Скарыны. Выкананьнем гэтага праекту займаюцца вучні 11-ых клясаў пад кіраўніцтвам настаўніцы гісторыі Галіны Ухдавінене і вучні 9-ай і 12-ых клясаў пад кіраўніцтвам настаўніцы беларускай мовы й літаратуры Алены Базюк.

27 сакавіка настаўніца Ала Шынкевіч арганізавала зь лялечным тэатрам "Званочак" сьвяткаваньне Міжнароднага дня тэатру, а ***28 сакавіка*** "Званочак" разам з ансамблем "Жавароначкі" бралі ўдзел у тэатральным фэстывалі Караліншскай сянюніі.

27 сакавіка адбыўся заключны этап гарадзкога конкурсу "Нас гэта турбуе". Конкурс доўжыўся 5 месяцаў, праект курыравала настаўніца геаграфіі й працы Галіна Вінцукявічэне. Падчас выкананьня праекту вучні вывучалі праблему ўтылізацыі бытавых адкідаў у Літве, займаліся ачышчэньнем горада. У выніку нашая школа заняла ІІ мейсца, атрымала ад арганізатараў конкурсу каштоўныя падарункі.

Падрыхтавала
Валяньціна Кавальчук

Літва афіцыйна падтрымала ЗША

у ваенных дзеяньнях супраць Іраку. Літоўскі прэзыдэнт Раландас Паксас, у дасланым на імя прэзыдэнта ЗША лісьце, зазначыў: "Літва заўсёды імкнулася й будзе імкнуцца да мірных спосабаў вырашэньня канфліктаў. Аднак, зыходзячы з уласнага гістарычнага досьведу, у тых выпадках, калі гэтыя спосабы не дапамагаюць супраць дыктатараў, трэба прымаць іншыя меры". У адказе на ліст прэзыдэнт ЗША Дж. Буш падзякаваў Літве за падтрымку ў барацьбе з тэрарызмам і дзеяньняў міжнароднай кааліцыі супраць іракскага рэжыму: "У гэты гістарычны момант хачу яшчэ раз ад імя асмэрыканцаў падзякаваць Вам і ўраду Вашай краіны за падтрымку ў сусьветнай вайне з тэрарызмам. Мы не забудземся на тых, хто нас падтрымоўвае".

Галоўны камісар паліцыі

Эрыкас Капягус забараніў сваім падначаленым замяраць хуткасьць руху аўтамабіляў "з-за кустоў". У паліцыянтаў-дарожнікаў забралі пераносныя радары – цяпер радары будуць выдавацца толькі ў часе плянаваных акцыяў.

Лідарам у суіцыдзе

(самазабойствах) ужо доўгія гады зьяўляецца Літва. У 2001 г. на 100 тыс. ейных жыхароў зарэгістравана 44 самазабойствы (Расея – 37,8; Беларусь – 34,2; Латвія – 30,7). Больш таго, аказваецца, што Літва была першай у суіцыдзе праз усё 20 ст. Так з 1930 па 1940 г. было 2 тыс выпадкаў самагубства, а ў наш час дабраахвотна з жыцьцём растаецца 1,5-1,7 тыс. чал. Сярод самагубцаў – дзеці ад 5-ці гадоў, школьнікі, студэнты, мужчыны ад 35 да 55 гадоў, шмат старых. Прычыны самагубства розныя: жабрацтва, беспрацоўе, шок ад пераходу да свабоднага рынку, п'янства (55 % самазабойстваў у горадзе й 70-90 % на вёсцы зьдзяйсьняюцца ў стане алкагольнага ап'яненьня), наркотыкі, абыякавасьць дзяржавы й грамадзтва да чалавека, расслаеньне грамадзтва. Жахлівыя лічбы самазабойстваў гавораць ужо не аб трагедыі канкрэтнай асобы, сям'і, а пра хваробу ўсяго грамадзтва.

Падрыхтавала
Валяньціна Грыневіч

Праблемы выжываньня беларускай нацыі

Працяг са старонкі 1

На вайне як на вайне: зачышчаная ад беларусаў жыцьцёвая прастора імкліва займаецца чужынцамі.

Асаблівую ўвагу каляніяльныя ўлады традыцыйна надаюць разбурэньню нацыянальнай культуры беларусаў й замяшчэньню яе імпэрскім сурагатам. Улады ведаюць, што пазбаўлены нацыянальнай культуры (гэта значыць разчалавечаны) беларус ня мае нацыянальнай сьвядомасьці й не ўяўляе сваіх нацыянальных інтарэсаў. Ён ня здольны супраціўляцца гвалту й ня здольны змагацца за сваё жыцьцё, сваю зямлю, за плён сваё працы. Яго можна пагнаць на чужую вайну або прымусіць уласнымі рукамі душыць будучыню сваіх дзяцей. Вось чаму ўжо два стагодзьдзі каляніяльная школа робіць зь беларусамі тое, што ня ў стане аказаўся зрабіць зь імі суvoраўскі штык, мураўёўская шыбеніца ды наган энкавэдыстага. Каляніяльная сыстэма адукацыі разам з каляніяльнымі й імпэрскімі СМІ (не трэба забавацца на тое, што Беларусь знаходзіцца ў расейскай інфармацыйнай прасторы) займаюцца татальнай русыфікацыяй беларускай нацыі, робячы яе неадэкватнай умовам жыцьцядзейнасьці, асуджаючы на залежнасьць ды выміраньне. У выніку разбурэньня мэханізмаў нацыянана-культурнага самаўзнаўленьня, праз зьнішчэньне беларускай школы, беларускай мовы й гістарычнай памяці беларусаў і замены іх расейскай каляніяльнай школай, расейскай мовай і фальшаванай расейскай гісторыяй, – ужо многія пакаленьні беларусаў глядзяць на сьвет чужымі вачыма, жывуць чужым жыцьцём, кіруюцца чужым розумам і воляй, не распараджаюцца сваім лёсам, сваёй зямлёй, нетрамі, маёмасьцю й працай.

Уладзімір Старчанка

Там, дзе мяне няма...

17. Пра Веру Ніжанкоўскую. Сьмерць Тоніка. Зьвесткі пра Баляслава Грабіньскага й Клаўдзія Душэўскага. Пра сям'ю Душэўскіх. Пра Паўла Карузу.

Два разы ў год, вясной і восеньню, езьдзілі ў Радашкавічы да Кацярыны Жэлязоўскай, былой настаўніцы музыкі, у яе жылі ў 1941-42 гг. Юрка, Лявон і Тонік. Заўсёды наведавалі й Веру Ніжанкоўскую, першую жонку Браніслава Тарашкевіча. Яна жыла на „ферме". Дом, у якім калісьці жылі Тарашкевічы, быў заняты пад бальніцу. На ім вісела мамэрыяльная дошка, прысьвечаная Тарашкевічу. (Нядаўна дом згарэў). Пані Вера з дачкой Ірай жыла ў службовым доме, старым, халодным. Але наўкол быў гарод поўны розных кветак. Пані Вера была цікавай жанчынай, шмат распавядала пра „Тараса" (так называлі Тарашкевіча) ды іншых беларускіх дзеячоў, захавала багаты архіў. Нягледзячы на цяжкі лёс — ейны першы муж, Тарашкевіч, які сядзеў у польскім вастрозе, быў абменены на Ф. Аляхновіча й неўзабаве расстраляны, сын яе ад Тарашкевіча, Славік, загінуў у 1942 г. у партызанах, другі муж, Ніжанкоўскі, загінуў ад кулі партызанаў, якія абстралялі грузавік, у якім ён ехаў, яна сама засталася з маленькай дачушкаю — Пані Вера захавала бадзёрасьць, пачуцьцё гумару, цікавасьць да жыцьцьця. Яна няраз прыяжджала ў Вільню, наведавала маму, ліставалася зь ёю й з намі.

Пару разоў мы езьдзілі зь Лявонам у Гатчыну да ягонай кузыны Мані. Яна доўгі час працавала рэнтгенолягам у Манчагорску, а як выйшла на пэньсію, пабудавала каапэратыўную кватэру ў Гатчыне. Зь ёй жыла ейная дачка Маргарыта, зяць Юры Пяроў ды малыя ўнукі Наташа й Паўлік.

У студзені 1976 г. нас спаткала вялікая бяда — памёр Тонік, а было яму 57 гадоў. Ён даўна жаліўся на болі ў сэрцы, задыхаўся. І вось 27 студзеня, ноччу, ён сказаў Славе: „Нешта мне нядобра. Зрабі мне ўкол". Слава пайшоў на кухню, каб выварыць шпрыц (аднаразавых яшчэ ў нас не было), а Тонік упаў — і гэта быў канец, інфаркт. Уранку да нас прыехаў Слава з гэтай весткай, і мы паехалі ў „Лясную хатку". Мама сядзела захутаная ў плед, усю яе калаціла, а ў вачах была такая роспач... Я падумала чамусьці па-нямецку: „ein Hдufechen Elend". І тут выявілася, хто былі сапраўдныя сябры (на жаль, не беларусы): Генка Цемналомскі, які працаваў зь Лявонам на ЖБК — 3 і Алег Капчонаў, кандыдат тэхнічных навукаў. Пахавалі Тоніка на могілках на Панарах, побач з магілай бабуні Мілі (Эміліі Сівіцкай) і майго бацькі Антона Войціка. Мамы на паховінах не было, зь ёй заставаліся Марыся Маслоўская й Жэня Лобан.

Сьмерць Тоніка зьмяніла ўсё нашае жыцьцё. Цяпер мы рэдка бывалі ў сябе дома, у Лазьдзінай. Аднак мы зь Лявонам працавалі, Слава заканчваў пяты курс, і ўдзень мама часта бывала адна. Першыя тыдні й месяцы яна ўсё гавары аб сьмерці, але візыты вучняў, студэнтаў, пісьменьнікаў, мастакоў зь Беларусі, а таксама віленскіх беларусаў, лісты, што йшлі з розных краінаў, памагалі перамагчы гора. І яна зноў распавядала, дзялілася сваімі ўспамінамі, пісала ўспаміны.

Пачалі прыходзіць лісты ад старых сяброў: ад Баляслава Грабінскага, якога яна ведала яшчэ з гадоў ГГБМ, ён жыў у Каліфорніі, пісаў цікавыя лісты, прысылаў фатаграфіі; ад Вітаўта Тумаша, ад Зыгмунта Абрамовіча. Узнавіліся й некаторыя старыя знаёмствы ў Вільні. Мы зь Лявонам наведавалі Душэўскіх, якіх Лявон ведаў з 1939 г. Тады Клаўдзій Душэўскі памагаў „хлопцам", Лявону й Юрку, пасьля арышту іхнага бацькі Антона Луцкевіча.

Зьлева направа: Павал Каруза, Лявон Луцкевіч, Арсень Ліс

К. Душэўскі, вядомы літоўскі архітэктар і беларускі дзеяч, быў у 1940 г. арыштаваны, выйшаў з вастрогу, калі немцы занялі Коўна, пасьля трапіў у нямецкі канцлягер, а па заканчэньні вайны — зноў у савецкую турму, асвабадзілі яго ў 1954 г. Арышты, штурмы, зьдзекі не зламалі яго. Ён не пабаяўся пісаць „хлопцам" лістоў на Калыму. Цяпер у Вільні жыла ягоная ўдава пані Люся й сын Сьцяпан з жонкай. Мы бывалі ў пані Люсі, яна была цікавая жанчына, магла шмат што распавесьці. Расейка паводле паходжаньня, навучылася гаварыць па-беларуску, па-польску, горш па-літоўску. Часам яна прыходзіла й да нас. Сьцяпан Душэўскі так быў напалоханы лёсам бацькі, што баяўся на вуліцы пры людзях гаварыць па-беларуску. Ён гаварыў па-літоўску, і толькі калі заходзіў у кватэру й зачыняў за сабою дзьверы, пераходзіў на беларускую мову.

А яшчэ мы сустракаліся з Паўлам Карузам, колішнім паслом у польскі сойм ад беларусаў. Гэта быў вельмі цікавы чалавек, фальклярыст, кампазытар, дырыжор. Амаль 20 гадоў ён прасядзеў у бальшавіцкіх лягерох. Яшчэ ў 1934 г., ашуканствам, перакінуты ў СССР, вярнуўся ў Вільню ў 1957 г. Працаваў дырыжорам у польскім ансамблі песьні й танца, настройшчыкам інструмэнтаў у школе імя Чурлёніса. Мы наведавалі яго ў сьціплым пакойчыку на ціхай вулачцы на Зьвярынцы, дзе найбольш мейсца займала піяніна. Гаспадар граў свае творы, расказваў пра былое й пра свае праекты на будучае. Калі Каруза ажаніўся, ён з жонкай Жэняй бываў у нас то на Калядах, то проста без дайпрычыны. Але цяпер, пасьля сьмерці Тоніка, мы рэдка бывалі дома, рэдка прыймалі гасьцей, дый самі рэдка хадзілі ў госьці.

Мартыралёг Віленскага краю

1. Адамовіч Казімір Восіпавіч, 1897 г., ур. Віленскай губ., жыў у в. Асінаўка Кажэўнікаўскага р-на Новасібірскай вобл., член калгаса «Маяк социализма». Арыштаваны ў 1938 г. Расстраляны.
2. Адамовіч Рыгор Ануфрыевіч, 1905 г., нар. в. Путрычы Вілейскага павета Віленскай губ., жыў на х. Кумлова Кажэўнікаўскага р-на, член калгаса «Доброволец». Арыштаваны ў 1937 г. Асуджаны на 10 гадоў ППЛ і 5 гадоў пазбаўлення правоў. Вызвалены ў студзені 1940 г. у сувязі з адменай рашэння «тройкі» УНКВД.
3. Адамовіч Станіслаў Рыгоравіч, 1880 г., ур. Віленскай губ., жыў у в. Асінаўка Кажэўнікаўскага р-на Новасібірскай вобл., аднаасобнік. Арыштаваны ў 1937 г. Расстраляны.
4. Адамовіч Уладзімір Рыгоравіч, 1874 г., нар. в. Міткевічы (в. Міцкевічы Княгінінскай вол., Вілейскага павета) Віленскай губ., жыў у в. Асінаўка Кажэўнікаўскага р-на Новасібірскай вобл., член калгаса «Маяк социализма». Арыштаваны ў 1937 г. Расстраляны.
5. Адарыч Аляксандр Пятровіч, 1908 г., нар. в. Дунайчыцы Віленскай губ., жыў у Асінаўскім р-не Новасібірскай вобл., калгаснік. Арыштаваны ў 1937 г. Расстраляны.
6. Адарыч Вячаслаў Пятровіч, 1908 г., нар. в. Дунайчыцы Віленскай губ., жыў у Асінаўскім р-не Новасібірскай вобл., інструктар дзіцячага дома. Арыштаваны ў 1937 г. Расстраляны.
7. Акуліч Пётр Аляксандравіч, 1893 г., нар. в. Пятровічы Віленскай губ., жыў у г. Томску, загадчык крамы № 7 працоўнай калоніі НКВД. Арыштаваны ў 1937 г. Расстраляны.
8. Акушка Васіль Дзмітрыевіч, 1912 г., нар. в. Грамовічы Віленскай губ., жыў у г. Томску, каваль трэста «Томлес». Арыштаваны ў 1937 г. Расстраляны.
9. Андрыеўскі Антон Каліставіч, 1904 г., нар. в. Порклішча (в. Порплішча Дунілавіцкай вол. Вілейскага павета) Віленскай губ., жыў у в. Нікольскае Крывашэінскага р-на, аднаасобнік. Арыштаваны ў 1930 г. Расстраляны.
10. Аніскевіч Восіп Дзмітрыевіч, 1881 г., нар. в. Крупнікі (Будслаўскай вол. Вілейскага павета) Віленскай губ., жыў у пас. Знаменка Крывашэінскага р-на, чорнарабочы Магочынскага лесазавода. Арыштаваны ў 1938 г. Расстраляны.
11. Анкудовіч Міхаіл Ільіч, 1883 г., нар. в. Славічы (Заражскай вол. Вілейскага павета) Віленскай губ., жыў у в. Полазава Крывашэінскага р-на, рымар Сібгандлю. Арыштаваны ў 1938 г. Расстраляны.
12. Анкудовіч Станіслаў Андрэевіч, 1896 г., нар. в. Славічы (Заражскай вол. Вілейскага павета) Віленскай губ., жыў у в. Полазава Крывашэінскага р-на, аднаасобнік. Арыштаваны ў 1938 г. Расстраляны.
13. Анкудовіч Станіслаў Антонавіч, 1891 г., ур. Віленскай губ., жыў у Межанінаўскім с/с Томскага р-на, кладаўшчык калгаса «Красный Октябрь». Арыштаваны ў 1937 г. Расстраляны.
14. Аноп Апанас Васільевіч, 1910 г., нар. в. Замосць Віленскай губ., жыў у г. Томску, сталяр арцелі «Новая жизнь». Арыштаваны ў 1937 г. Расстраляны.
15. Антановіч Аляксандр Георгіевіч, 1890 г., нар. в. Андрэйкі Мядзельскай вол. (Вілейскага павета) Віленскай губ., жыў у в. Асінаўка Кажэўнікаўскага р-на Новасібірскай вобл., аднаасобнік. Арыштаваны ў 1931 г. Асуджаны да 3 гадоў лагераў.
16. Антух Анань Ільіч, 1897 г., нар. в. Роменка Віленскай губ., жыў у в. Вазнясенка Туганскага р-на, без акрэсленых заняткаў. Арыштаваны ў 1938 г. Расстраляны.
17. Арцімовіч Андрэй Усцінавіч, 1880 г., нар. в. Міколава Віленскай губ., жыў у в. Андрэеўка Туганскага р-на ЗСК, аднаасобнік. Арыштаваны ў 1937 г. Расстраляны.
18. Астроўскі Рыгор Максімавіч, 1910 г., нар. в. Скаварошына Віленскай губ., жыў і працаваў у саўгасе працоўнай калоніі ім. Закоўскага. Арыштаваны ў 1937 г. Расстраляны.
19. Аўгусціновіч Адам Мартынавіч, 1885 г., нар. в. Крэўкі Віленскай губ., жыў на Верх-Туендацкім хутары Асінаўскага р-на ЗСК, пчаляр калгаса ім. «6-го съезда Советов». Арыштаваны ў 1937 г. Расстраляны.
20. Аўдзяевіч Мікалай Арцем'евіч, 1909 г., нар. в. Ягадан Віленскай губ., жыў у в. Шагарка ЗСК, грузчык «Заготзерно». Арыштаваны ў 1937 г. Расстраляны.
21. Аўдыцкі Арсен Цітавіч, 1895 г., ур. Віленскай губ., жыў у в. Батурына Кажэўнікаўскага р-на Новасібірскай вобл., грузчык «Заготзерно» Арыштаваны ў 1938 г. Расстраляны.
22. Аўкштоль Станіслаў Усцінавіч, 1900 г., нар. в. Барадзінічы Віленскай губ., жыў у в. Канстанцінаўка Ламавіцкага с/с Асінаўскага р-на Новасібірскай вобл., аднаасобнік. Арыштаваны ў 1938 г. Расстраляны.
23. Аўлас Сцяпан Мацвеевіч, 1890 г., нар. в. Ваўкі (Наржыцкая вол. Вілейскага павета) Віленскай губ., жыў у в. Гарадок Зыранскага р-на Новасібірскай вобл., кладаўшчык калгаса «1 Мая». Арыштаваны ў 1938 г. Асуджаны на 5 гадоў ППЛ.
24. Аўрайцэвіч Канстанцін Якаўлевіч, 1874 г., нар. в. Мыцькевічы (в. Міцкевічы Княгінінскай вол. Вілейскага павета) Віленскай губ., жыў у в. Асінаўка Кажэўнікаўскага р-на Новасібірскай вобл., аднаасобнік. Арыштаваны ў 1938 г. Расстраляны.
25. Ашайчук Аляксандр Францавіч, 1898 г., ур. Ашмянскага павета Віленскай губ., жыў у в. Крывашэіна, цясляр райзо. Арыштаваны ў 1938 г. Расстраляны.

Працяг будзе

II Зьезд Нацыянальна-культурнай аўтаноміі "Беларусы Расіі"

адбыўся некалькі месяцаў таму назад у Маскве. Кіраўніцтва НКА ладзіла гэтае мерапрыемства выключна пад знакам найхутчэйшага аб'яднаньня Беларусі й Расеі, "создания единого союзного государства", выказаўшы адпаведнае пажаданьне, а дакладней палітычны націск у прынятым зьездам звароце да прэзыдэнтаў абедзьвюх дзяржаваў. Прыкметна, што ў прывітальнай прамове віцэ-прэмьера Беларусі сп. Дражына (прамаўляў, у адрозненьні ад дакладчыка, старшыні НКА, і абсалютнай большасьці аратараў, на бездакорнай беларускай мове) "интеграционно-объединительная" рыторыка цалкам адсутнічала; акцэнты былі зробленыя на ўмацаваньне, усебаковае разьвіцьцё Беларускай дзяржавы, на кансалідацыю беларускае дыяспары. Яшчэ выразей нацыянальна-адраджэнчая ідэя прагучала з вуснаў прысутнай на зьезьдзе спн. Алены Макоўскай, старшыні Згуртаваньня беларусаў сьвету "Бацькаўшчына". З прапановай прыняць **Заяву ў падтрымку незалежнасьці Беларусі** выступіў ад імя грамады падпісантаў Віктар Сулкоўскі. Старшыня зьезду абарваў яго на першым сказе, маўляў, заява палітычная, парушае Статут НКА й таму не можа абмяркоўвацца (інтэгравацца ў "саюз", паводле ягонага меркаваньня, ня ёсьць палітыка). Некалькі чырвоных мандатаў, узнятых ўгору, падтрымалі старшыню... Так вось справу шляхетную зглумілі, балазе, назва Заявы прагучала!

Законапаслухмяныя грамадзяне расейскай дзяржавы, удзельнікі дэмакратызацыі грамадзкага жыцьця ў краіне – беларусы Расеі – ня менш іншых зацікаўленыя ў пасьпяховым разьвіцьці роднае Беларусі, паглыбленьні расейска-беларускіх адносінаў на падставе раўнапраўнасьці, узаемнай пашаны незалежнасьці й сувэрэнітэту нашых дзяржаваў і народаў. Ня лічым карэктнымі й апраўданымі з гледзішча карэнных інтарэсаў Расейскай Фэдэрацыі спробы некаторых палітыкаў абумовіць інтэграцыю паміж абедзьвюмя краінамі стратай Беларусьсю сваёй дзяржаўнай незалежнасьці. Падобны падыход супярэчыць і не сумяшчальны з шматвекавым змаганьнем беларускага народу за свой самастойны палітычны лад, супраць асыміляцыйнага ціску з боку суседніх, больш буйных этнасаў, за ўмацаваньне й самараскрыцьцё беларускай супольнасьцю сваёй этна-нацыянальнай тоеснасьці, зьдзяўсненьне ўласнага пакліканьня ў гісторыка-цывілізацыйным працэсе. Мы перакананыя ў тым, што толькі на гуманнай аснове сяброўства роўных з роўнымі, вольных з вольнымі, можа й павіннае разьвівацца ўсебаковае зьбліжэньне Беларусі й Расеі, як і іншых краін на постсавецкай прасторы. Заклікаем нашых суродзічаў у Расеіі, беларускія суполкі й аб'яднаньні ўсяляк садзейнічаць пашырэньню ідэі сяброўства самастойных краінаў, а таксама фармаваньню ў расейскім грамадзтве адэкватнага вобраза Беларусі, расейска-беларускіх прыязных узаемадачыненьняў.

Заяву падпісалі: **Аляксей Каўка, Антон Сабалеўскі, Аляксандар Улашчык, Міхаіл Шкялёнак, Георгій Казак, Анатоль Лашкевіч, Аляксандар Антух** (усе – Масква), **Віктар Сулкоўскі** (Рэспубліка Комі), **Уладзімір Драздоў** (Навасібірск), **Алег Рудакоў, Алена Сіпакова** (абодва – Іркуцк), акадэмік **Уладзімір Пакроўскі** (Масква), **Валеры Паддубскі** (Смаленск).

Уладзімір Старчанка

Дыялёгі або нататкі ў мэтадалёгіі палітычнай дзейнасьці

Працяг. Пачатак у № 47.

Дыялёг дзевяты

- Эй, мужык, ты навошта на асфальт зерне кідаеш?

- Дык жыта сею! Я ўжо трыццаць гадоў на гэтым месцы яго сею.

- Але-ж сёлета тут асфальтку праклалі!..

- Дык думаеш, болей ня вырасце жыта?

- Канечне, ня вырасце. Ідзі, дзядзька, у іншым месцы сей!

Выснова. Звяртай увагу на ўмовы дзейнасьці і калі заўважыў, што зямлю пакрылі асфальтам, ня кідай на яго зерне - не ўзыйдзе. Не лаві рыбу там, дзе цяпер няма вады, нават калі раней на гэтым месцы быў добры ўлоў.

Камэнтар. Эфэктыўнасьць і зьмест дзейнасьці залежаць ад умоваў ейнага ажыцьцяўленьня. Зьмены ва ўмовах дзейнасьці заўсёды адбіваюцца на ейнай эфэктыўнасьці. Шукай, пляную, ствarай і выкарыстоўвай спрыяльныя ўмовы дзейнасьці, запабягай дрэнных умоваў дзейнасьці. Карэктыруй дзейнасьць у адпаведнасьці з умовамі ейнага ажыцьцяўленьня.

Прыклад. Да Чарнобыльскай аварыі народнымі промысламі палешукоў былі збор дароў лесу, рыбная лоўля ды паляваньне. Заняткі гэтыя былі вельмі карысныя для сямейнага бюджэту й здароўя. Аднак пасля аварыі грыбы, суніцы, рыба й дзічына зрабіліся моцна радыёактыўнымі й непрыдатнымі для харчаваньня. Сам лес стаў «зонай». Тым ня менш промысел захаваўся. Людзі не зьмянілі сваіх паводзінаў, вытворчай дзейнасьці ў адпаведнасьці з новымі ўмовамі жыцьця. Тымчасам харчаваньне, забруджанае радыёнуклідамі, прывяло да рэзкага павелічэньня захворваемасьці (у тым ліку на ракавыя хваробы), скарачэньня працягласьці жыцьця, росту сьмяротнасьці. Цяпер палешукі выміраюць, бо працягласьць жыцьця скарацілася на трацэну, а сьмяротнасьць у тры разы пераўзыходзіць нараджальнасьць.

Палітычная аналёгія. Пачынаючы з 1996 г. (пасля антыканстытуцыйнага перавароту) ўмовы палітычнай барацьбы ў Беларусі характарызаваліся тым, што нелегітымны (не прызнаны Эўропай і Амэрыкай) прэзыдэнт (пры падтрымцы Расеі й ейнай каляніяльнай адміністрацыі) валодаў рэальнай выканаўчай уладай і нелегітымным эрзац-парлямантам («палаткай»), а легітымны (прызнаны Эўропай і Амэрыкай) Прэзыдыюм Вярхоўнага Савету 13 скліканьня на чале з старшынём Сямёнам Шарэцкім рэальнай уладай не валодаў. А зь лета 1999 г. апошні фармальна зрабіўся яшчэ й выканаўцам паўнамоцтваў прэзыдэнта РБ у сувязі з заканчэньнем пяцігадовага прэзыдэнцкага тэрміну Лукашэнкі. Згаданыя ўмовы палітычнай дзейнасьці можна назваць складанымі, але нельга - сьмяротнымі.

Чым у такіх умовах павінен быў заняцца Лукашэнка? Былі магчымыя два варыянты. Калі для яго галоўным было выкананьне сваёй палітычнай місіі (поўная юрыдычная анэксія Беларусі Расеяй), дык ён павінен быў скіраваць усе намаганьні на набыцьцё легітымнасьці для сябе й «палаткі». Калі-ж для яго было важней уласнае самазахаваньне - дык задача самазахаваньня, утрыманьня рэальнай улады выходзіла на першы плян (а зь міжнароднай легітымнасьцю можна й пацярпець, дастаткова, каб адна Расея прызнавала). Практыка паказала, што Лукашэнка выбраў другі шлях.

Чым павінная была б заняцца апазыцыя рэжыму (тут маю на ўвазе і Народна-вызвольны рух (НВР), і Аб'яднаную апазыцыю (АА))? Зноў маем два варыянты.

Варыянт першы. Калі за мэту дзейнасьці браць аднаўленьне ў краіне канстытуцыйнай законнасьці, дэмакратыі і ўсталяваньне нацыянальнай зьместам улады, дык трэба было пачаць напаўняць існуючую легітымную ўладу рэальным палітычным зьместам і значэньнем. Па гэтым шляху й пайшоў быў НВР, які прапанаваў ідэю стварэньня Грамадзянскага парляманту ў падтрымку рэштkaў ВС-13 і ягонага старшыні-прэзыдэнта. (Ведама, што караля гуляе сьвіта. Шарэцкі толькі тады мог рэальна выконваць абавязкі прэзыдэнта, калі-б ягоныя ўказы падтрымліваліся й хаця-б у мінімальным аб'ёме выконваліся ў Беларусі. Грамадзянскі парлямант і мог стаць першасным мэханізмам падтрымкі й рэалізацыі ўладных паўнамоцтваў легітымнай улады, мэханізмам падрыхтоўкі дэмакратычных і сумленных выбараў новага ВС). Была магчымасьць стварэньня законнага Ўраду (быў нават прызначаны Генэральны пракурор РБ). Аднак ідэя была рашуча адкінутая АА, з прадстаўнікоў якой Прэзідыум ВС-13 фактычна й складаўся. Усе намаганьні НВР скарыстаць перавагі легітымнасьці былі адкінутыя з боку АА, якая праз падкантрольную прэсу пачала кампанію крытыкі й высмейваньня сп. Шарэцкага, ягоных дзеяньняў і зваротаў. Адначасова прадстаўнікі АА у ВС-13 (на жаль прадстаўнікоў НВР у ВС-13 не было) сабатавалі дзейнасьць гэтага прадстаўнічага воргану.

Варыянт другі. Калі-ж за мэту дзейнасьці браць вяртанне легітымнасьці каляніяльнаму рэжыму й стварэньне ўмоваў для юрыдычна карэктнай (з пункту гледжаньня міжнароднага права) анэксіі Беларусі Расеяй, дык трэба было рабіць выгляд, што ніякай легітымнай заканадаўчай у ВС-13, а з 1999 г. і выканаўчай (у асобе Шарэцкага) улады ў Беларусі няма. Трэба было браць актыўны ўдзел у рознага ўзроўню псэўдавыбарах з папярэдне расьпісанымі рэжымам пераможцамі, галоўная мэта якіх - наданьне легітымнасьці структурам Каляніяльнай адміністрацыі (КА). (Забаўна, што дзеячы АА, лезучы ў «палатку», не хацелі задацца простым пытаньнем: навошта людзям, якія ўжо маюць пасады й крэслы ў легітымным ВС, бесьнадзейна змагацца за крэслы ў нелегітымнай і ня маючай рэальных паўнамоцтваў «палатцы»? Які ў гэтым практычны й палітычны сэнс?)

Гэты другі варыянт і выбрала АА, якая цьвёрда трымаецца яго па цяперашні час. Праўда, поўнасьцю дасягнуць мэты яна пакуль ня здолела, але зьменшыць вагу міжнароднай легітымнасьці ВС-13 і ягонага старшыні-прэзыдэнта ў значнай ступені ўдалося. Калі-ж згаданая дзейнасьць АА дасьць нарэшце плён, дык умовы палітычнай барацьбы ў Беларусі катастрафічна пагоршацца, бо ня маючым ні ўлады, ні легітымнасьці беларускім сілам супрацьстаяць каляніяльнаму рэжыму будзе неверагодна складана.

І яшчэ пра ўмовы дзейнасьці. Геапалітычная сытуацыя вакол Беларусі таксама даволі неспрыяльная, бо антыамэрыканскі расейска-нямецкі хаўрус праводзіць цяпер на эўрапэйскім кантыненьце ўзгодненую палітыку. Канкрэтна ў Беларусі агульны расейска-нямецкі эканамічны ды палітычны інтарэс палягае ў тым, каб беларускі транзытны калідор быў пад поўным расейскім кантролем. Адсюль і намаганьні добра нам вядомых нямецкіх дыпляматаў у справе структураваньня беларускай АА і накіраваньні ейнай дзейнасьці ў рэчышча легітымізацыі каляніяльнага рэжыму пад маркай дэмакратызацыі. Нельга сказаць пра мэту нямецкай палітыкі ў Беларусі лепш, чым гэта зрабіў у верасьні 2000 г. на Міжнароднай канфэрэнцыі ў Беластоку кіраўнік Менскай місіі АБСЕ Ганс-Георг Вік. Нямецкі дыплямат і разьведчык заявіў, што ён і Місія АБСЕ ў Менску ўжо напрацягу шэрагу гадоў праводзяць палітыку, накіраваную на ўключэньне Беларусі ў склад Расеі.

Дыялёг дзесяты

- Артыст, што выбіраеш: грошы ці славу?

- Грошы!

- Значыць, ты не артыст, а бізнэсмэн!

Выснова. Артыст выбірае славу, бізнэсмэн - грошы, спарцмэн - рэкорды, палітык - уладу. Кожны аддае перавагу таму, што ў ягонай сыстэме каштоўнасьцяў мае вышэйшы ранг. Палітык, які аддае перавагу грошам, - гэта бізнэсмэн ад палітыкі (карупцыянэр). Спарцмэн, які аддае перавагу ўладзе - палітык ад спарцмэнаў... Памяняўшы сыстэму каштоўнасьцяў (або здрадзіўшы ім), ты перастаеш быць тым, кім усё яшчэ паводле звычкі называешся.

Камэнтар. Кожны від чалавечай дзейнасьці мае сваю сыстэму каштоўнасьцяў. Важна разабрацца ў гэтай сыстэме ды пабудаваць іерархію каштоўнасьцяў. Пытаньне ня ў тым, патрэбны ці непатрэбны палітыку, спарцмэну або артысту грошы, а ў тым, ці гатовыя яны дзеля грошай адмовіцца ад улады, спартыўных дасягненьняў або славы? Сапраўдныя палітыкі, спарцмэны й артысты гэтага ніколі ня зробяць, бо грошы ім патрэбныя, каб дасягнуць улады, рэкордаў і славы, а не наадварот. Сродак не павінен рабіцца мэтай, інакш дзейнасьць поўнасьцю мяняе свой накірунак.

Прыклад. Вядомы савецкі спрынтар, чэмпіён Эўропы ў бегу на 100 метраў, Валеры Барзоў на чэмпіянаце ў Рыме быў пастаўлены перад выбарам: жыцьцё або сьмерць. За суткі да старта яму ў нумар гасьцініцы пачалі тэлефанаваць невядомыя й папярэджваць, што калі ён стартуе ў бегу на 100 метраў, яго застрэліць снайпер. Італьянская паліцыя не магла гарантаваць бясьпеку спарцмену. Там ня менш Барзоў застаўся спарцмэнам і выйшаў на старт. Атлет не перамог у Рыме, але даказаў, што сапраўдны спартсмен здольны рызыкаваць жыцьцём дзеля рэалізацыі сваіх спартыўных мэтаў, бо спартыўныя каштоўнасьці ў яго маюць найвышэйшы ранг.

Палітычная аналёгія. У 2000 г. напярэдадні выбараў у «палатку» нямалая частка ўдзельнікаў Аб'яднанай апазыцыі (АА) актыўна супраціўлялася плянам удзелу апазыцыі ў псэўдавыбарах. З аднаго боку, было зразумела, што створаная ўладамі сыстэма татальных фальсыфікацыяў не дазволіць АА выйграць выбары. А, з другога, была небясьпека, што сам факт удзелу АА ў выбарчым фарсе дасьць падставы для прызнаньня вынікаў псэўдавыбараў міжнароднай супольнасьцю, што надасьць «палатцы» легітымнасьць. Легітымная «палатка» магла ратыфікаваць саюзную дамову з Расеяй і адпаведны канстытуцыйны акт. Пад рэальнай пагрозай мог апынуцца дзяржаўны сувэрэнітэт Беларусі.

Такім чынам, многія са сьвядомых беларусаў - прадстаўнікі АА - не хацелі браць удзелу ў расейска-нямецкіх плянах зьнішчэньня сувэрэнітэту Беларусі. Нават быў сабраны чарговы Кангрэс дэмакратычных сілаў, дзе актыўна выказвалася ідэя байкоту выбараў. Аднак усе гэтыя намаганьні не маглі супрацьстаяць ціску нямецкіх эмісараў, якія ня толькі ў сталіцы, але й ва ўсіх абласных (а часам і раённых) цэнтрах правялі нарады з кіраўніцтвам фактычна ўсіх беларускіх палітычных і грамадзкіх арганізацыяў трэцяга сэктара. Госьці былі зусім канкрэтнымі: або вы ўдзельнічаеце ў выбарах, або ніякай матэр'яльна-тэхнічнай, грантавай дапамогі ніколі больш не атрымаеце. Кажучы працяй: або вы ідзеце на выбары (вылучаеце кандыдатаў, назіральнікаў, агітатараў...) і атрымліваеце пад гэтую справу сур'ёзныя матэр'яльна-тэхнічныя рэсурсы й нашу ласку, або развітваецеся з офісамі, аргтэхнікай, грантамі, паездкамі, сэмінарамі й трапляеце ў няласку...

Думаю, зразумела, што ў такіх умовах выбралі беларускія палітыкі. А вось беларуская «прагматыкі» выбралі зусім іншае. Яны разважалі прыкладна так: «Нам для беларускай справы патрэбныя рэсурсы? Патрэбныя! Калі ня пойдзем на псэўдавыбары, у нас рэсурсы адбяруць? Адбяруць. Без рэсурсаў мы зможам эфэктыўна займацца беларускай справай? Ня зможам. Значыць, трэба йсьці на псэўдавыбары, як таго ад нас хочаць немцы!» Паразважаўшы так, «прагматыкі» кінулі свае арганізацыі ў па-сутнасьці антыбеларускую дзейнасьць. Адныя пайшлі на выбары ў поўным варыянце (кандыдаты, назіральнікі, агітатары), другія – у сараміва-закамуфляваным (кандыдаты не ад партыяў, а праз збор подпісаў, і нават з часовым выключэньнем кандыдатаў з партыі), трэція – у скарочаным (без кандыдатаў, але з назіральнікамі й агітатарамі), чацьвёртыя – у сьмела-непаслядоўным (без кандыдатаў, з назіральнікамі й... агітацыяй за байкот). Ня дзіўна, што дзеячы апошняга варыянту пазьней атрымалі-такі ад немцаў «па мазгох».

Пасля ўсяго ня трэба й казаць, што ў беларускім варыянце палітычны «прагматызм» прадстаўлены, як палітычны «ідыятызм». Рэзка, але інакш удзел масы сьвядомых беларусаў у антыбеларускай дзейнасьці і не назавеш.

Для параўнаньня. Зыходзячы са сваёй сыстэмы каштоўнасьцяў, у якой дзяржаўны сувэрэнітэт займае вышэйшы ранг, Народна-вызвольны рух (НВР) ад пачатку заявіў пра разгортваньне кампаніі байкоту псэўдавыбараў. Байкот азначаў: кандыдатаў ад НВР ні зборам подпісаў, ні якім іншым чынам не вылучаць, назіральнікаў не выстаўляць, агітаваць за байкот і выбаршчыкаў, і АА, і міжнародную супольнасьць. Байкот быў пасьлядоўна праведзены ў жыцьцё.

Дзякуючы цьвёрдай пазіцыі НВР пры непасьлядоўнасьці АА, зь вялікімі цяжкасьцямі ўдалося прадухіліць канчатковае міжнароднае прызнаньне вынікаў псэўдавыбараў. Тым ня менш, легітымнасьць ВС-13 была падмочаная, і ягоныя прадстаўнікі згубілі свае крэслы ў эўрапэйскіх структурах.

Уладзімір Содаль

Сьвіранскі трамплін

Францішак Багушэвіч, як ведама, браў удзел у паўстаньні 1863 г. Далучаная да паўстаньня была і ўся Багушэвічава сям'я, і ўсе яны – два браты, сястра й бацька – патрапілі пад мураўёўскі перасьлед – вастрог і арышт. Адзін толькі Францішак унікнуў гэтага перасьледу. Як яму гэта ўдалося?

Адказ на гэтае пытаньне адзін: Францішак Багушэвіч паўстаньнічаў далёка ад родных мясьцінаў: спачатку ў Доцішках Лідзкага павету, затым у Аўгустоўскіх лясох. У адным з баёў з мураўёўцамі ён быў паранены ў нагу. Выхадзіла яго невядомая сям'я Крушэўскіх. Але вось загаілася нага, загаілася рана. Што рабіць далей? І тады згадаліся Францішку Багушэвічу ціхія падвіленскія Сьвіраны. Там яшчэ жылі якіясь Багушэвічавы сваякі з Галаўнёў. І Багушэвіч патаемнымі сьцежкамі з-пад Аўгустава прабіраецца ў Сьвіраны. Тут ён таксама жыве патаемна, ня надта вытыркаецца, абдумвае сваё становішча, шукае выйсьця. Зрэдку нішкам наведвае Вільню.

І гэтак было аж да тае пары, пакуль Францішак не спаткаўся зь Янам Карловічам, сям'ю якога ведаў з часу свайго настаўнічаньня ў Доцішках. Пра гэтую сустрэчу й ейныя вынікі Францішак Багушэвіч напісаў Янавай маці так: "Ясновяльможная пані, напэўна, ведома, што ейнаму высакароднаму сыну я абавязаны сваёй будучыняй: мабыць, і да сёньняшняга дня я абіваў-бы без усякае карысьці віленскі брук, калі-б не ягоная шляхетная дапамога, якую ён аказаў, даючы грошы на дарогу ў Нежын, не патрабуючы ніякай гарантыі й не прызначаючы тэрмінаў іхнага звароту. Таму, дзякуючы ягонай ласцы, я цяпер у Нежынскім ліцэі, і маю надзею, што здолею разьлічыцца зь сьвятой для мяне пазыкай, хоць і ня так хутка, як спадзяваўся спачатку".

Ліст гэты датаваны 1865 годам. І пісаўся ён ужо з далёкага ад паўстанцкага краю ўкраінскага мястэчка Нежына. На Беларусі-ж тымчасам мураўёўцы працягвалі свае рэпрэсіі.

Юзаф Русакевіч

Паўлаўская Рэспубліка

Хацелася-б коратка пазнаёміць чытачоў з гаспадарчай дзейнасьцю й з рэформамі нашага земляка Паўла Ксаверыя Бжастоўскага, віленскага канонікa, рэфарматара, пісьменьніка. Нарадзіўся ён 30 сакавіка 1739 г. у Масары каля мястэчка Глыбокае. У 1767 г. купіў маёнтак

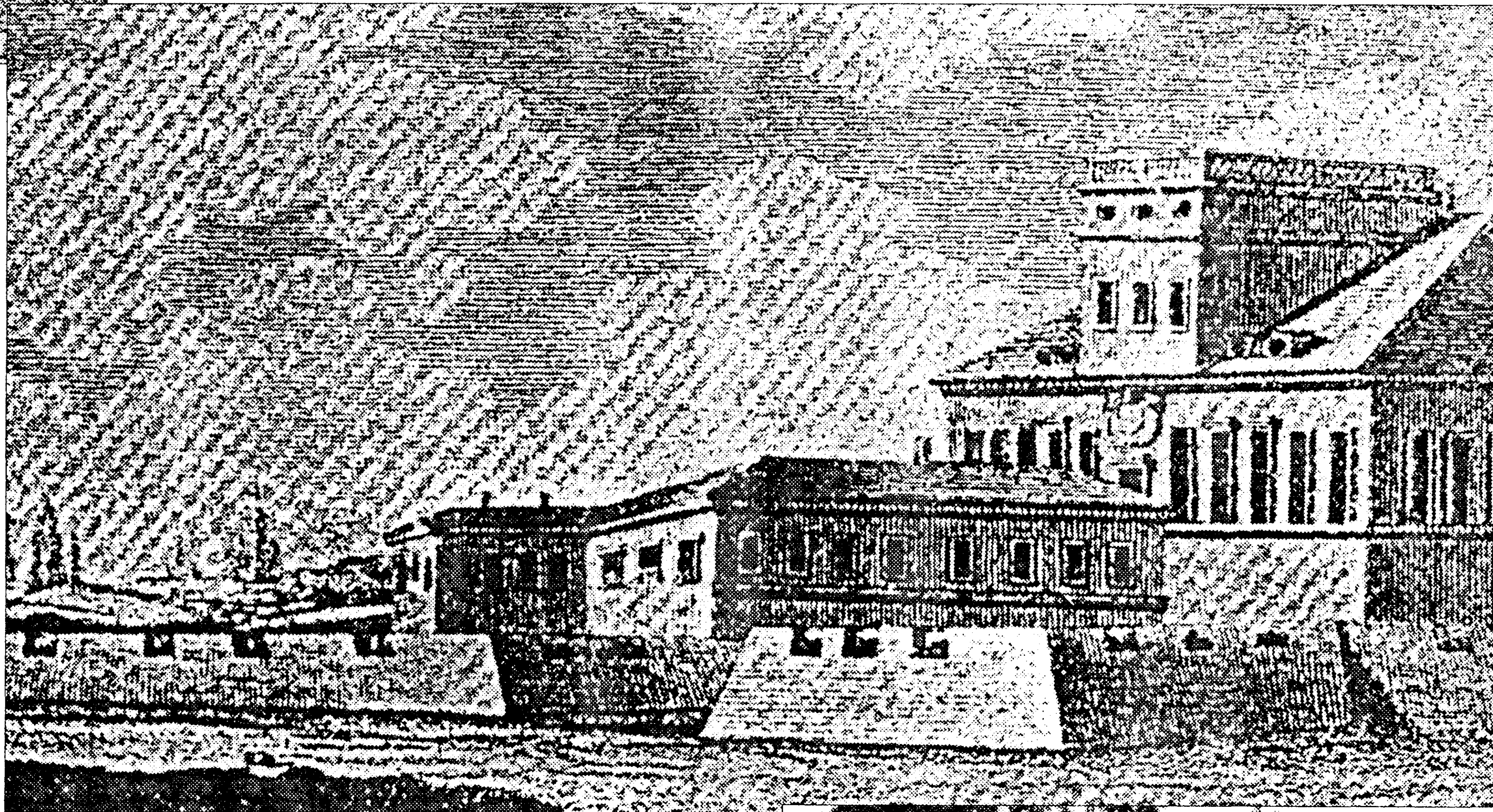
ЖаўнерПаўлаўскай Рэспублікі

Стары Мерач на рэчцы Мерачанцы і назваў сваім імем – Паўлава. Землі Паўлава складалі 1630 га – у межах сярэдняга калгаса. Маёнтак месьціўся за пару кілямэтраў ад Тургеляў, якія цяпер апынуліся на самай літоўска-беларускай мяжы. Зямля ў гэтых краёх неважнецкая, тутэйшыя людзі там жылі слаба.

Шляхецкі род Бжастоўскіх у XVI–XIX ст. ст. быў шырака вядомы ў Беларусі. Бжастоўскія займалі высокія дзяржаўныя й духовыя пасады ў Вільні, Менску, Полацку, Магілеве, Ашмянах, Мядзелі ды інш. гарадох. Яны былі ўласьнікамі вялізных зямельных і лясных угодзьдзяў. Павел Ксаверы Бжастоўскі быў, безумоўна, найбольш цікавай, калярытнай і арыгінальнай постацьцю сярод Бжастоўскіх. Ён 10 сакавіка 1976 г., на здзіўленьне ўсёй шляхты княства, абвесьціў у сваім маёнтку г. зв. Паўлаўскую Рэспубліку. У склад новастворанай сялянскай рэспублікі ўваходзіла 34 сялянскія гаспадаркі й фальварак у Тургелях. Рэспубліка мела свой парлямант, суд, банк, пячатку, бясплатныя школу й шпіталь, нават сваю валюту (металічныя грошы) й войска, якое складалася з 137 маладых хлопцаў і мужчынаў. Жаўнеры былі апранеяныя ў адумысловыя ўніформы – белыя свае работы суконныя жупаны з латуннымі гузікамі, чорныя аўчынныя папахі з чырвоным верхам і белай абляможкаю па краі й юхтовыя боты са шпорамі. На ўзбраеньні ў войску былі ажно тры гарматы, вайсковую падрыхтоўку праходзілі пасьля працы. У надзвычайных умовах абвяшчалася вальнае "народнае рушэньне".

У невялічкай рэспубліцы была добрая дысцыпліна, парадак. Прымалі гасьцей з усёй Рэчы Паспалітай і зь іншых краінаў. Палац Бжастоўскага быў вялікі й прыгожы, іншыя пабудовы былі таксама якасныя, дарогі ўпарадкаваныя, сады й палі дагледжаныя. За 15 гадоў гаспадараньня даходы ў рэспубліцы вырасьлі ў 2 разы. Моцна ўзрос узровень жыцьця грамадзянаў маленечкай краіны.

Акурат праз 10 гадоў пасьля абвешчаньня рэспублікі там пабываў Ёзаф Выбіцкі, былы пасол у сойм, а на той час візітатар Камісіі Народнай Адукацыі. Калі ён уяжджаў з П. Бжастоўскім у вёску, яго прывітаў аддзел абмундзіраваных сялянаў з карабінамі ў руках, аддаючы яму вайсковыя почасьці. Вёска была чыстая, палі старанна ўробленыя, сяляне прыстойна апранеыя, хаты іхныя былі новыя, моцна збудаваныя. Бжастоўскі меў у двары бібліятэку, што складалася зь некалькіх тысячаў тамоў, прыродазнаўчы габінэт, калекцыю карцінаў замежных і польскіх мастакоў. Была крэпасьць з гарматамі на валах. У школе дзеці вучыліся чытаньня, пісьма, рысаваньня ды розных ручных працаў: хлопчыкі рабілі капелюшы, плялі кошыкі, дзяўчынкі шылі, вязалі, вышывалі. Лепшыя вясковыя гаспадары ўзнагароджваліся знакам "снапка".

Двор П. Бжастоўскага з замкавымі мурамі

Паўлаўская Рэспубліка й ейная Канстытуцыя цікавіла перадавых людзей Эўропы. Пра гэтую маленькую краіну пісалі кнігі. Рэспубліку й ейную Канстытуцыю прызнаваў тагачасны польска-літоўскі ўрад. Сам кароль Станіслаў Аўгуст прыслаў свае гратуляцыі Паўлу Бжастоўскаму.

У 4-ым томе " dieje reyzdencji na dawnych kresach Rneczypospolitej" П. Афтаназы маёнтку Паўлаву прысьвечана 10 старонак . Там зьмешчана 18 фатаграфіяў (пераважна з 1939 г.), зь якіх бачна, якая ў палацы была шыкоўная брама, прысады й сам двухпавярховы палац, з вялізнымі калюмнамі, – не папсаваў-бы выгляд і сталіцам. У пакоях віселі зграбныя формай жырандолі, стаяў парцалянавы гадзіньнік зь гербам, на мурах карціны ў пазалочаных рамах Ф. Фабрэ, П. Потара й інш. У атачэньні ліпавых алеяў, садоў і парку высіліся двухпавярховыя адміністрацыйна-гаспадарчыя забудаваньні, а побач з рэспублікай цякла самая чыстая ў Літве рака Мерач.

Фрагмэнт аздобы палацу П. Бжастоўскага. 2002 г.

Рэспубліка Паўла Бжастоўскага прайснавала 25 гадоў. У 1794 г. яна абвесьціла вайну царскай Расеі й была зьнішчаная царскай арміяй. Гібель рэспублікі аплаквала ўся Эўропа. Французскі мастак Ф. Фобр (1766 – 1837) намаляваў карціну, увекавечаўшы і маленькую, цудоўную краіну, і самога Бжастоўскага. А Павел Бжастоўскі пакінуў родны край і падаўся за мяжу... На мейсцы квітнеючай краіны зноў запанавала цемната й занялад.

Калісьці гэтая зямля належыла Радзівілам, Слушкам, Патоцкім, Дуніным, Сангушкам, Корсакам, Паўлу Бжастоўскаму, а да апошняй вайны – Вагнэрам. Цяпер тут усё развалена й запушчана, адныя бадылі. Ходзіш, глядзіш і плакаць хочацца. Такая галеча наўкола, безгаспадарчасьць, абыякавасьць і пустэча. Прывыклі ўсе наўкола, каб былі супэрдзяржавы. Усе мараць жыць у Маскве ці ў Варшаве, а найлепш – за акіянам. Пра тое-ж, што шчасьліва можна жыць і ў сваім родным краі, забыліся... Ёсьць, праўда, у Тургелях музэйчык у тамтэйшай школе, добра пра Рэспубліку Паўла Бжастоўскага ведае тургельскі, малады й жыцьцярадасны ксёндз Юзаф Ашкеловіч, а больш мала каго тая рэспубліка цікавіць.

А мне падумалася, можа каму-небудзь выгадна, каб тутэйшы люд і не згадваў пра яе? Бо захоча раптам зноў стварыць нешта падобнае? Быў-жа выпадак, калі 14 сьнежня 1905 г. у Майшагале (25 кілямэтраў ад Вільні) тварылася такая самая рэспубліка, праўда, больш радыкальным, рэвалюцыйным спосабам. Арганізаваў яе ведамы беларускі грамадзка-палітычны дзеяч "Стары Пліп" (Алесь Бурбіс), катораму не было яшчэ й 30-ці гадоў. Бурбіс добра ведаў беларускую й літоўскую мову, тутэйшыя людзі прызналі яго й прызначылі прэзыдэнтам.

Мэдальён з выявай Паўла Бжастоўскага

Майшагальская рэспубліка прайснавала ўсяго некалькі дзён. Віленскі губэрнатар граф Пален паслаў на расправу з новапаўсталай рэспублікаю сотню добра ўзброеных казакаў. І рэспубліка была зьнішчаная.

Быў і яшчэ адзін выпадак. За мястэчкам Варэны (10 км у бок Друскенікаў) на правым беразе рэчкі Мяркіс месьціцца мястэчка Пярлоя, каторая таксама мае цікавую гісторыю. Так, у канцы І Сусьветнай вайны мястэчка неаднаразова пераходзіла з адных рук у другія. Мяйсцовым людзям гэтае абрыдла, і яны, вырашыўшы, што "Літва іх мала абараняе", пастанавілі арганізаваць свае ўласныя вайсковыя сілы. Адагналі немцаў і палякаў, не згадзіліся падпарадкоўвацца літоўцам і абвесьцілі Незалежную Рэспубліку Пярлоя, каторая прайснавала ажно пяўгады. У 1931-36 гг. у Пярлоі настаўнічаў добра мне вядомы Мікалай Красоўскі, знакаміты наш краязнаўца, які шмат распавядаў пра Пярлойскую Рэспубліку.

З прыведзеных прыкладаў бачым, што наш народ з даўных часоў не цярпеў і ня церпіць розных кіраўнікоў і дарадцаў, пачынаючы зьнізу й да верху. Кожны можа сам сабе радзіць, як гэта робяць у такіх маленькіх краінах, як Андора, Манака, Мальта, Сан-Марына, Ліхтэнштэйн, не кажучы ўжо пра Ватыкан, дзе няма ні турмаў, ні арміі, ні граніцаў, падобных на Кітайскі мур, а ёсьць толькі толк і парадак.

Вяртаючыся да асобы Паўла Бжастоўскага, хачу сказаць, што ён меў ідэальнае паняцьце пра тое, як гаспадарыць, ведаў псыхалёгію тутэйшых людзей, пра іхную любоў да зямлі, працы, традыцый. Ён паказаў сьвету, што й на няўроднай падвіленскай зямлі можна рабіць гаспадарчыя цуды, галоўнае, каб ніхто не камандаваў зьверху й не перашкаджаў. Карыстаючыся сучаснай тэрміналёгіяй, Бжэстоўскі арганізаваў у сваім маёнтку выдатную сельскагаспадарчую фірму. І ня важна, на якой ён мове размаўляў, галоўнае, што мог размаўляць з тутэйшымі людзьмі, так, як і цяпер тут размаўляюць – "па-просту", г. зн. па-беларуску.

Руіны палацу П. Бжастоўскага. 2002 г.

НАТАТКІ З ПАДПОЛЬЛЯ

Заканчэньне. Пачатак у № 49

5. Інвэстыцыі ў кашальках і торбах

Спадарыня Дзяржава ня здольная прыцягнуць у краіну значныя інвэстыцыі, стварыць новыя працоўныя месцы, зьменшыць беспрацоўе. Калі гэта ня можа зрабіць спн. Дзяржава, інвэстыцыямі займаюцца падуладныя ёй грамадзяне. Кожны, як можа. Паасобку. Робіцца гэта такім чынам.

Шчасьлівымі ўважаюць сябе тыя беларусы, каторыя маюць сваякоў ці знаёмых за мяжою. Суседка недалёкае разы чатыры на год езьдзіць у Нямеччыну й інвэстыцыю ў краіну пражываньня вязе ва ўласным кашальку й торбах. Сваякі-ж, добра ведаючы пра нашае жыцьцё-быцьцё, дапамагаюць суседцы, чым могуць: адзеньнем, абуткам, ежай, далярамі ці эўра. Для немца 100 эўра ня надта вялікія грошы, а для беларуса звычайнага, а не сярэднестатыстычнага, гэта добры месячны, а то й два, заробкі.

Іншая мая знаёмая мае сваякоў у Аўстраліі. Раз у тры месяцы сваякі высылаюць ёй падмогу. Мая знаёмая не гуляе, не раскашуе на яе. Працуе на дзяржаўнай працы, мае соткі, трымае скаціну. А за замежную падмогу купляе неабходнае, якое ня здольнае заробіць у спн. Дзяржавы. Купляе сабе й дзеткам абутак, мэблю, дабудоўвае хату.

Замежныя даляры й эўра ідуць на пад'ём нашых беларускіх вытворцаў. Спн. Дзяржава дзякуй казала-б сваім падуладным за гэтыя інвэстыцыі ды за тое, што беларусы, кожны паасобку, выконвае працу за ейны ўрад і кіраўніцтва. Дык не. У адпаведнасьці з чарговым Дэкрэтам ад 1 верасьня 2002 г. усе банкі й аддзяленьні сувязі павінныя здаваць у падаткавыя органы зьвесткі аб прыбытках, якія пералічаныя беларусам з-за мяжы. Гэты дэкрэт ставіць крыж на тых невялікіх інвэстыцыях, якія зь немавернай цяжкасьцю здабываюць нашыя суайчыньнікі. Да таго-ж Банкаўскі кодэкс да нядаўняга часу агаворваў, што „банкі забяспечваюць банкаўскую тайну ў апэрацыях, рахунках і ўкладах кліентаў". Атрымліваецца, што спн. Дзяржава сваім дэкрэтам робіць банкіраў стукачамі-сэксотамі й дае дабро на амаральныя ўчынкі...

6. Хочаш пазваніць? Прыхадзі са сваім тэлефонам

Кажуць, што аўтамабіль — не раскоша, а сродак перамяшчэньня, што тэлефон — не забава, а сродак зносінаў. За мяжою яно так і ёсьць. Толькі не ў Беларусі.

Тэлефаную да знаёмага на Пастаўшчыну, пытаюся нумар тэлефона чалавека, які прадае карову, бо ў аб'яве толькі вёска значыцца. А знаёмы мне ў адказ: „Тэлефон у вёсцы ёсьць, але ты не дазвонісься, бо там толькі вывад зроблены, і каб пазваніць, трэба йсьці са сваім тэлефонам, падключыцца да вываду — і тады толькі загаварыць..."

Сьвет аплятае сэтка Інтэрнэту, сьвет усталёвае сувязь па электроннай пошце, а ў Беларусі, у трэцяе тысячагодзьдзе, трэба йсьці званіць са сваім тэлефонам пад пахай.

7. Туалетная папера ў кашальках

Сустрэлася са знаёмай. Пагаварылі. Аказалася, яна ведае тое, што мне патрэбна. Але ці ўдасца ўсё запомніць? Прашу яе пакінуць інфармацыю на лісточку — усёж надзейней. Хапу-лапу, лісточка пад рукою няма. Выйсьце яна знайшла хутка. Узяла з кашалька 10 „зайчыкаў" ды пакінула мне неабходныя каардынаты. Вось дзеля чаго часам патрэбныя нашыя беларускія грошы — у якасьці лісткоў нататніка. Больш ад гэтай дробязі ніякае карысьці. У краме, калі 3-5 рублёў не дасі, яно сабе. Цікава, ці пішуць нумары тэлефонаў амэрыканцы на далярах, а эўрапэйцы на эўра?

8. Цыркавыя сэлектарныя шоў у Беларусі

Вясна й восень у Беларусі — надзвычайны час. У краіне ў зьвязку з пасяўной і ўборачнай уводзіцца надзвычайнае становішча. У нармальных краінах такое становішча абвешчваецца, калі, ня дай Бог, вайна, а ў нас яно штогод і па два разы. Толькі й чуеш: „бітва", „перамога", „пройгрыш", „наступленьне". Хто з кім б'ецца, хто на каго наступае? Людзі на вёсках як працавалі, так і працуюць. Земляробы душой яны й бяз дэкрэтаў уберагуць пасаджанае й пасеянае. А беларусам падаецца ўсё так, што без намаганьняў спн. Дзяржавы усё засталося-б на палёх, што ўрад забясьпечыў простых людзей харчаваньнем. А каб спн. Дзяржава й ейны ўрад не перашкаджалі, тыя самыя земляробы даўно жылі-б не рабамі, а гаспадарамі.

Затое ў нас весела. Шоў-сэлектарныя на кожным кроку, сур'ёзныя твары вэрхалыцчыкаў, таргі, як на рынку: дасі — не дасі, кіраўнікі гаспадарак мямляць нешта няўцямнае, а іх на ўсю краіну дурнямі выстаўляюць. Штопраўды, калі церпяць такое, дык падабаецца хадзіць у дурнях. Ваеннаслужачыя ня межы краіны ахоўваюць, а таксама „б'юцца за ўраджай" ці-то з ураджаем. Злачынцам воля-вольная — уся міліцыя на полі каласкі лічыць і падбірае, „адбівае" ў амбарах і сховішчах ураджай ад мышэй.

Як тут не пацяшацца над гэтым цыркавым шоў? Дарэмна наверсе абураюцца, што журналісты высьмейваюць земляробаў. Не земляробаў — а арганізатараў гэтага шоў. Уборка хлеба гэта такі самы звычайны занятак, як выраб мэблі, як выпуск трактароў, як лячэньне й навучаньне. Ня ўводзіцца-ж надзвычайнае становішча ў школах, бальніцах, на заводах. Ня ўводзіцца, але сьмехапанарама на тэму „бітва за ўраджай" працягваецца.

9. Нас вучылі хадзіць строем...

Заходжу ў аўтобус „Глыбокае — Мінск". Людзей раніцай сярод тыдня жменька. Але пасажыры, згодна выдадзеных білетаў, цесьненька сядзяць адзін пры адным, дыхаюць адзін аднаму ў патыліцу й ніводны не дацямлівае, што ў вольнай палавіне аўтобуса можна заняць месца, дзе будзе зручней сядзець аднаму, дзе побач ніхто ня будзе сморкацца, храпець, дыхаць на вуха.

Жывучая яшчэ ў нас савецкая псыхалёгія, калі вучылі хадзіць толькі строем, жыць у інтэрнатах, стаяць у даўжэзных чэргах. Да камфорту нас не прывучалі тыя, хто сам жыў з камфортам. Застарэлы савецкі стэрэатып да цяперашняга трымае пад уладай сьвядомасьць беларуса, які жыве ня так, як яму хочацца, як лепш, як зручней, а як таго патрабуе спн. Дзяржава.

10. Талерантныя беларусы

Працавітыя, хлебасольныя, добрыя, талерантныя беларусы. Гэта мы чулі не аднойчы. Спрачацца з гэтым нельга, але і ў сям'і, як кажуць, не бяз вырадка, хаця па гэтым вырадку нельга меркаваць пра ўсю нацыю. І сярод беларусаў нямала гультаёў, прайдзісьветаў, злосьнікаў і зайздросьнікаў.

Два суседы пасварыліся. Доўга не размаўлялі. Аднойчы хату аднаго запаліла маланкай. І што вы думаеце? Гаспадар хаты нават не паспрабаваў яе тушыць, бо вельмі хацеў, каб і хата ягонага суседа-ворага таксама згарэла.

А вось што да шчырасьці, дык беларусы, сапраўды, такія. Гатовыя ўсё шчыра, аж на ўсю рэспубліку, пра сябе расказаць. Ідзе нядаўна па радыё перадача. Гавораць аб праблемах падлеткаў. Звоніць у студыю мама й кажа: „Прыемна, што і ў іншых такія самыя праблемы, як у мяне з сынам". На ўсю краіну жанчына ад душы цешыцца, што яна не адзінокая ў сваім горы.

"Тыдзень з Магілёўскай вобласьцю" (Бялыніцкі раён)

● У Бялыніцкім раёне функцыянуюць 15 дзіцячых садкоў, якія наведваюць 718 дзяцей. За дванаццаць гадоў колькасьць дзіцячых садкоў і ясЬляў на Бялынічыне скарацілася на 35 %, а колькасьць іхных выхаванцаў - у 2,5 разы. Мэдыкі прагназуюць захаванне гэтай тэндэнцыі.

● Паводле інфармацыі эканамічнай службы мяйсцовага УКП "Жылкамгас" 250 бялыніцкіх сем'яў перасталі аплочваць камунальныя паслугі. Запазычанасьць жыхароў Бялынічаў аплаты камунальных паслугаў за апошнія 2,5 месяцы, пасля павелічэньня тарыфаў, узрасла амаль у тры разы й дасягнула 39,4 %. Яшчэ летась яна вагалася ў межах 16-17 % ад агульнай сумы паступленьняў, што складала блізу 12 млн. руб. Дзеля таго, каб скараціць аб'ёмы запазычанасьці, камунгас робіць рэпрэсіўныя захады. З пачатку году 14 кватэраў не аціпляюцца, на гаспадароў 5-ці кватэраў матар'ялы перададзеныя ў суд. Штопраўды, звычайна ў неплацельшчыкаў адсутнічаюць рэчы, якія магчыма канфіскаваць і рэалізаваць дзеля пагашэньня запазычанасьці.

● Напачатак году ў 199 сельскіх населеных пунктах Бялыніцкага раёну налічвалася 6726 гаспадарак, што на 24% менш, чым у 1990 г. У 5,5% вёсак ніхто ўжо не пражывае напрацягу некалькіх гадоў, у 7,5% зь іх насельніцтва старэйшае за працаздольны ўзрост, у 38,2% няма дзяцей, якім менш 15-ці. Усяго напачатку году ў сельскай мяйсцовасьці пражывала 14,2 тыс. чал., сярод іх – 44,2% працаздольных. *("Зара над Друцццю").*

● Упраўленьнем дэпартаманту фінансавых рассьледаваньняў камітэта дзяржаўнага кантролю Магілёўскай вобласьці ўзбуджаная крымінальная справа супраць майстра Цяхціцкага лясьніцтва, а таксама інжынера Бялыніцкага лягсасу за атрыманьне хабару. Скарыстаўшы службовыя паўнамоцтвы, гэтыя службоўцы атрымалі па 1 тыс. дал. ЗША ад брыгадзіра аднаго з расейскіх камэрцыйных прадпрыемстваў за спрыяльнае вырашэньне пытаньня аб непрымяненьні да ягонай арганізацыі штрафных санкцыяў за парушэньне тэхналёгіі збору жывіцы.

● Агульная колькасьць насельніцтва Бялыніцкага раёну летась скарацілася на 500 чалавек і зараз складае 24600 жыхароў. Сьмяротнасьць пераважае нараджальнасьць у 3,4 разы. З 642 памерлых 67 адышлі праз гвалтоўную сьмерць: 2 забітыя, 11 атруціліся алкаголем, 17 зьвялі рахункі з жыцьцём шляхам самагубства, 8 згарэлі ў пажарах, 8 загінулі падчас няшчасных выпадкаў. У трох выпадках самагубствы, паводле інфармацыі райпракуратуры, адбыліся празь цяжкае матар'яльнае становішча, у пяці – праз хваробы; у дзевяці выпадках – учыненыя ў нецьверозым стане.

● Летась да адміністрацыйнай адказнасьці, за зьяўленьне ў нецьверозым стане й распіцьцё спіртнога ў грамадзкіх мейсцах, былі прыцягнутыя 1447 чалавек, альбо кожны 17-ты жыхар Бялыніцкага раёну. Гэта на 608 чалавек больш, чым у 2001 г. Супрацоўнікамі міліцыі выяўлены 126 уладальнікаў самагонных апаратаў і 36 чалавек пакараныя ў адміністрацыйным парадку за набыцьцё самагонкі. 22 чал. накіраваныя на прымусовае лячэньне ў ЛПП, а трое злоўжывальнікаў сьпіртнога абмежаваныя ў сваёй дзеяздольнасьці. На ўліку ў наркалягічным кабінэце мяйсцовай райпаліклінікі знаходзяцца 93 хранічныя алкаголікі.

● Адбылася першая сэсія Бялыніцкага райсавету новага скліканьня, прысьвечаная вырашэньню арганізацыйна-кадравых пытаньняў. Чакалася, што выбары старшыні райсавету пройдуць на альтэрнатыўнай аснове, аднак на таемнае галасаваньне была вылучаная толькі адна кандыдатура - старшыні райсавету дэпутатаў мінулага й пазамінулага скліканьняў Аляксандра Ганчука. Вынік таемнага галасаваньня засьведчыў амаль што маналітную згоду ў новаабраным дэпутацкім корпусе. Трыццаць сем дэпутатаў падтрымалі вылучаную кандыдатуру, адзін выказаўся супраць і адзін бюлетэнь для галасаваньня прызнаны несапраўдным. Гэта ёсьць рэальнае адлюстраваньне расстаноўкі сілаў у мяйсцовым воргане прадстаўнічай улады. 33 дэпутаты райсавету зьяўляюцца кіраўнікамі – школаў, лячэбных установаў, калгасаў, сельсаветаў, прадпрыемстваў, установаў, аддзелаў райвыканкама. Акрамя таго, у Савет увайшлі настаўнік, міліцыянэр, пэнсіянэр, два галоўных спэцыялісты калгасаў і загадчык аддзела райгазэты.

Падрыхтаваў **Базыль Ліцьвіновіч**

karpechanka@tut.by
mismi@ukr.net

Род Дамейкаў

На абшарах сучаснай Беларусі меў шмат маёнткаў і сярод іх Двор Сітцы ў Докшыцкім раёне Віцебскай вобл. Яшчэ ў 1939 г. Двор Сітцы разам з фальваркамі Ямнае, Вянюціна, Дзеркаўшчына меў 214 га зямлі, палова зь іх пад лясамі. У Сітцах (цяпер саўгас "Сітцы") да сёньня захаваўся парк Дамейкаў, які, на жаль, знаходзіцца ў запусьценьні. У парку спракаветны дуб, якому больш за 300 гадоў, а таксама брама... Тут, у Двары Сітцы ў 1802 г. (паводле сьцверджаньня нашчадка Дамейкаў Марыюша Германовіча, каторы жыве ў Францыі) нарадзіўся й наш сусьветна вядомы суайчыньнік Ігнат Дамейка. Праўда, ёсьць іншая вэрсія, што Ігнат Дамейка нарадзіўся на Гарадзеншчыне ў вёсцы Мядзьвядка ў Карэліцкім раёне. У Мядзьвядцы ў ягоны гонар названая школа, у Карэліцкім краязнаўчым музэі ёсьць экспазыцыя, прысьвечаная І. Дамейку. Аднак адказ на пытаньне, дзе ўсё-ж нарадзіўся сусьветна вядомы вучоны, у Мядзьвядцы ці ў Сітцах, застецца адкрытым. На яго можна адказаць толькі тады, калі будуць знойдзеныя дакументы пра нараджэньне й хрост І. Дамейкі. Ды, як-бы там не было, трэба, на маю думку, ушанаваць памяць пра нашага славутага земляка ў Докшыцах і Сітцах. Тым больш, што ацалеў парк Дамейкаў, старажытны дуб, брама, апроч таго на могілках у вёсцы Рапяхі пахаваныя сваякі Ігната Дамейкі.

Юры Гіль

Марка БНР

З нагоды 85-х угодкаў абвешчаньня БНР у рэдакцыю прыйшло шмат павіншаваньняў, заяваў, адкрытых лістоў ад суродзічаў з усяго сьвету. Вялікі дзякуй! Ніжэй зьмяшчаем колькі фрагмэтаў з тых павіншаваньняў:

"Расейскі фактар адыгрывае, безумоўна, вялікую ролю. Масква ніяк ня можа пагадзіцца з тым, што на яе дарозе ў Калінінград ды ў Эўропу знаходзіцца незалежная дзяржава, зь якой трэба лічыцца. Усё будзе рабіць, каб нас неяк зноў уключыць у сваю імпэрыю. Але Масква нічога ня зможа зрабіць супраць нас калі мы гэтага не дапусьцім. Час прачнуцца! Час абвесьціць сьвету, што мы хочам быць вольнымі й незалежнымі, што мы больш не дазволім нікому нас прадаваць!"

Старшыня Прэзыдыюму Рады БНР

Івонка Сурвілла

"Сёньня, 85 гадоў пазьней, ізноў над Беларусяй – Рэспублікай Беларусь – павісла пагроза страты яе сувэрэннасьці. Захаваць незалежнасьць РБ можа толькі сам беларускі народ. Наймацнейшай нашай зброяй абароны... ёсьць наш беларускі дух, нашая калектыўная воля быць гаспадаром у сваім собскім краі. І мы верым у сілу нашай духовай зброі, верым у сілу нашае калектыўнае волі мець сваю незалежную беларускую дзяржаву. Верым, што абаронім Беларусь перад захопам яе ізноў Расеяй. У гэтым памагай нам, Божа!"

За кіраўніцтва Каардынацыйнага Камітэту Беларусаў Канады

др. Раіса Жук Грышкевіч

"Сёньня Беларусь ізаляваная ад цывілізаваных і дэмакратычных краінаў сьвету. Імпэрыялістычныя ўлады Расеі адкрыта заявілі пра свае агрэсыўныя пляны анэксаваць Беларусь, а рэжым Лукашэнкі, парушаючы Канстытуцыю й законы, рыхтуецца да здачы краіны. Тымчасам Літва імкнецца праводзіць эўрапэйскую палітыку. Таму цяпер праетычна спынілася сувязь паміж беларусамі Віленшчыны й Беларусі. Мы заклікаем сумленных беларусаў Бацькаўшчыны й замежжа аддаць усе сілы й веды, каб абараніць незалежнасьць Беларусі, і выказаць свой рашучы пратэст супраць этнацыду, зьнішчэньня ўсяго беларускага, супроць масавага парушэньня правоў чалавека рэжымам у Беларусі ".

Прынята на сходзе сяброў ТБК у Вільні 22 сакавіка 2003 г.

"Актам 25 Сакавіка 1918 г. беларускія патрыёты анулявалі варожыя пляны й прэтэнзыі на панаваньне ў Беларусі й зрабілі моцную базу для змаганьня за Сьвятыя Ідэалы нацыянальнай незалежнасьці – што й было галоўнай прычынай асягненьня сучаснай, сусьветна-прызнанай дзяржаўнай незалежнасьці Рэспублікі Беларусь".

Генэральны сакратар Аб'яднаньня беларусаў Аўстраліі

Алесь Алехнік

Рэдакцыя "Руні" далучаецца да віншаваньняў з нагоды 70-годзьдзя выбітнага гісторыка, культуроляга, доктара, грамадзкага дзеяча **Валяньціна Пятровіча Грыцкевіча!**

Грыцкевіч Валяньцін Пятровіч нарадзіўся 30 сакавіка 1933 г. у Менску. Скончыў там сярэднюю школу (1950 г.), аддзяленьне ангельскай мовы Пэдагагічнага інстытуту замежных моваў (1955 г.), лекарскі факультэт Мэдычнага інстытуту (1956 г.), гістарычны факультэт Беларускага ўнівэрсытэту (1957 г.). Працаваў доктарам на вёсцы (1956-57 гг.), у Менску (1957-1969 гг.), Ленінградзе (1969-1971 гг.). Старэйшы навуковы супрацоўнік Ваенна-мэдычнага музэю (Ленінград, 1971-1995 гг.). Адначасна, з 1980 г., выкладчык гісторыі, з 1988 г. дацэнт катэдры музэязнаўства Санкт-Пецярбурскага ўнівэрсытэту культуры й мастацтваў. Кандыдат мэдычных навукаў (1963 г.). Аўтар больш чым 350-ці навуковых публікацыяў, у тым ліку кнігаў. Удзельнік шматлікіх міжнародных канфэрэнцыяў у гісторыі навукі (Рым, Заходні Бэрлін, Цюрых, Рыга ды інш.) Сябра Міжнароднага ПЭН-клюбу, сябра Саюзу беларускіх пісьменьнікаў, сябра Саюзу пісьменьнікаў "Міжнацыянальны Пецярбург", ганаровы сябра Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, ганаровы сябра Згуртаваньня беларусаў сьвету "Бацькаўшчына", сябра Беларускага аб'яднаньня гістрыкаў мэдыцыны, дзейны сябра Расейскага геаграфічнага таварыства. Дэпутат Беларускай Народнай Рэспублікі (на эміграцыі). Адзін з арганізатараў і сталы старшыня Беларускага грамадзка-культурнага таварыства ў Санкт-Пецярбурзе, намесьнік старшыні Міжрэгіянальнага аб'яднаньня беларусаў Расеі.

Брама ў Сітцах, што вядзе ў да маёнтку Дамейкаў. Стан з 2000 г.

...трэба зьвярнуць увагу

на той факт, як сур'ёзна й хваравіта ставіцца Масква да йснаваньня й дзейнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі. Пачынаючы з 1919 г. расейская дыпляматыя й агентура прыклала шмат намаганьняў, каб расколоць урад БНР ды заманіць дзеячоў БНР у БССР. Інтэлегенцкі інфантылізм некаторых беларускіх дзеячоў, адсутнасьць вялікага палітычнага вопыту й, як ня дзіўна, дрэннае веданьне расейцаў прывялі да таго, што энкавэдыцкая авантура ўдалася. Урад раскалолі, і ў сярэдзіне 20-х гг. частка беларускіх змагароў прыехала "будаваць Беларусь" у БССР. Неўзабаве ўсе яны былі расстраляныя.

Барацьбу супраць БНР расейцы не спынялі і ў 30-я гг., і, асабліва, пасьля вайны, калі стараньнямі прэзыдэнта БНР Міколы Абрамчыка была адноўленая дзейнасьць Рады БНР (пасьля сьмерці прэзыдэнта Захаркі). У пасляваенны час КДБ праз свае карэатуры стварыў нават фальсыфікатарскую канцэпцыю ў гістарычнай навукы пра быццам-бы недасканаласьць, няважнасьць і нязначнасьць БНР. І цяпер расейскія прапагандыстыя ад гісторыі спасылаюцца на гэтую ілжывую гэбоўскую "распрацоўку"...

...апошнімі гадамі Масква ніколі не прапускала міма вушэй дзейнасьці БНР і дзейнасьці беларускіх адраджэнцаў, скіраваную на лучнасьць зь ідэямі БНР і фактарам ейнага існаваньня. Такія паводзіны Масквы выразна адлюстраваліся, напрыклад, у 1997 г., калі Народны фронт (пасьля антыканстутуцыйнага перавароту ў лістападзе 1996-га) распачаў вельмі важную нацыянальна-патрыятычную акцыю аб прыняцьці грамадзянства БНР. Пэрспектыўная й напачатку пасьпяховая акцыя была гэбістамі сарваная...

А яшчэ раней, у 1993 г., з боку былой савецкай намэнклятуры была спроба намовіць прадстаўнікоў Рады БНР на перадачу сваіх паўнамоцтваў ураду Рэспублікі Беларусь, які ўзначальваў тады Кебіч. Гэтай справай актыўна займаўся тагачасны міністар замежных справаў РБ сп. Краўчанка – тактыка такая самая, што і ў 20-я гг. Аднак дзеячы БНР гэтым разам не зрабілі памылкі, і Рада БНР дзейнічае дагэтуль. (Чаго нельга сказаць пра ўкраінцаў, якія сёньня вельмі шкадуюць, што перадалі паўнамоцтвы намэнклятуры ў Кіеве). Далейшыя падзеі паказалі, як важна для Беларусі, што Рада БНР не ашукалася, не здала пад уплывам незалежніцкай эйфарыі свае паўнамоцтвы здрадніцкаму, намэнклятурнаму, каляніяльнаму ўраду...

...да БНР мы павінныя адносіцца ня толькі як да ідэі, да сымбаля й ідэальнага вобразу, але як да палітычнай рэальнасьці, як да нашай вольнай нацыянальнай будучыні..."

Зянон Пазьняк

(З выступу на ўрачыстай акадэміі ў гонар 25 Сакавіка ў Вільні)

Я, ўдзельнік Усебеларускага сходу інтэлігенцыі

вельмі хацеў узяць удзел у дыскусіі у праблеме дэмакратызацыі краіны й ролі ў гэтым працэсе інтэлігенцыі, але слова не атрымаў. Лічу, што мае думкі варта данесьці да ведама грамадзкасьці.

1. Тэарэтычныя палажэньні. *Усе выступоўцы вельмі шчыра жадалі бачыць Беларусь незалежнай, квітнеючай краінай, духоўным цэнтрам Эўропы. Гэтага самага жадалі ўсе прысутныя на сходзе. Гэта мара, цудоўная мара! Але каб яе рэалізаваць, патрэбныя дзеяньні, і ня проста дзеяньні, а мэтанакіраваныя дзеяньні.* **Мэта** *павінная быць не памылковай. Калі выбраная памылковая мэта, дзейнасьць пераўтвараецца ў псэўдадзейнасьць, марнатраўства часу, энэргіі, людзкіх рэсурсаў, фінансаў. На мой погляд, такой мэтай для беларускай інтэлігенцыі можа быць пабудова незалежнай, дэмакратычнай Беларусі. Мэта вызначае й мэтад дзеяньня.*

2. Вопыт чалавецтва. *Улада заўсёды была, ёсьць і будзе эгаістычнай. Улада заўсёды будзе імкнуцца, каб народ служыў ёй, а не наадварот. Як-жа прымусіць уладу добрасумленна, эфэктыўна служыць народу? Многія стагодзьдзі лепшыя прадстаўнікі сусьветнай супольнасьці і практычна, і тэарэтычна шукалі мэханізм, які прымусіў-бы ўладу служыць народу, каб кампэтэнтным чыньнікам улады сапраўды быў народ. Чалавецтва знайшло такі мэханізм у выглядзе палітычных партыяў. Шматпартыйная палітычная сістэма, калі адна альбо блёк партыяў знаходзяцца ва ўладзе, а астатнія складаюць апазыцыю, – стварае ўмовы, калі народ рэбіцца сапраўды кампэтэнтным чыньнікам улады. Ён беспамылкова ацэньвае дзейнасьць улады ў адпаведнасьці з сваім дабрабытам. Калі дабрабыт, духоўны камфорт народу пагаршаецца, народ на выбарах выбірае сабе ў кіраўніцтва іншую, ці іншыя партыі. Краіны, якія выкарыстоўваюць гэты мэханізм, дасягнулі найлепшых посьпехаў у стварэньні матар'яльнага дабрабыту й духоўнага камфорту сваіх народаў, відавочнага прагрэсу ў сваім разьвіцьці.*

3. Беларуская інтэлігенцыя. *Савецкая, а потым беларуская вышэйшая школа рыхтавала й рыхтуе велізарную колькасьць ня здольных да выканаНьня сваіх грамадзкіх абавязкаў уладальнікаў дыплёмаў. Беларускае грамадзтва бязьмерна пакутуе ад таго, што нашая інтэлігенцыя няздольная да выкананьня сваёй пазытыўнай гістарычнай ролі. Яна палітычна неадукаваная й дэзарганізаваная. У гэтым стане яна здольная толькі ныць, енчыць, галасіць, лементаваць аб раздробленасьці дэмакратычных сілаў, на прафэсарскім узроўні крытыкаваць палітычныя партыі, вяшчаць аб непаўнавартасьці беларускага народу, зьедліва даваць парады, як трэба дзейнічаць і заставіцца ў баку ад усіх рэальных палітычных працэсаў, хаця, менавіта, яна (інтэлігенцыя), у першы чарод, зьнішчаецца ў Беларусі пад корань. У той самы час інтэлігенцыя – гэта адзіная рэальная сіла беларускага грамадзтва, якая здольная павесьці беларускі народ па шляху пабудовы незалежнай, квітнеючай Беларусі.*

У Беларусі каля 2 млн. уладальнікаў дыплёмаў. Калі кожны другі ўступіць у адну з 18-ці беларускіх палітычных партыяў, у Беларусі будзе 5-10 палітычных партыяў па 50 - 100 тыс. чал. кожная! Гэтай арганізаванай палітычнай сіле ня ў стане супрацьстаяць ніякая дыктатура. Каб стварыць гэтую палітычную сілу ад кожнага асобнага чалавека, які жадае росквіту Беларусі, дабрабыту й камфорту сваім дзецям і ўнукам, патрэбнае невялікае, канстытуцыйна гарантаванае дзеяньне: а) выбраць згодна свайго палітычнага густу партыю; б) падаць заяву ў гэтую партыю; в) калі зь міністэрства юстыцыі пацікавяцца, ці падавалі Вы заяву ў партыю – падцьвердзіць гэта. Закон пераходу колькасьці ў якасьць дзейнічае безупынна, і таму кожная заява ў партыю набліжае жаданыя перамены.

Таму, на мой погляд, рэзалюцыя сходу павінная была-б заканчвацца заклікам, актуальнасьць якога ўзрастае штодзень: «Усебеларускі сход інтэлігенцыі заклікае беларускую інтэлігенцыю актыўна ўступаць у палітычныя партыі – адзіную рэальную сілу, якая забясьпечыць разьвіцьцё Беларусі па шляху незалежнасьці, дэмакратыі, дабрабыту й духоўнага камфорту беларускага народу!»

Валеры Арцішэўскі

Для таго, каб утрымаць мір, часам трэба пайсьці на вайну...

Я заўсёды зь вялікай пашанай ставіўся й стаўлюся да амэрыканскай палітыкі. Я лічу, шіто сёньня гэта найбольш моцная, прафэсыйная й дасканалая палітыка ў сьвеце. Гэта падцьвердзіла 20 ст., бо менавіта Амэрыка выратавала Эўропу і ў часе Другой сусьветнай вайны, калі адкрыла другі фронт, і пасьля вайны, калі быў плян Маршаля, калі Амэрыка падняла Эўропу з руінаў перад камуністычнай пагрозай. Калі-б не Амэрыка, камунізм быў-бы ўжо ў Парыжы. І гэта рэальнасьць – у 1947 г. рыхтавалася камуністычнае паўстаньне ў Парыжы, і толькі прэзыдэнт Трумэн спыніў яго.

У сёньняшняй вайне Амэрыкі зь Іракам гаворка йдзе ня толькі й ня столькі пра нафту, гэтая вайна ёсьць вынік комплекснага, стратэгічнага падходу Амэрыкі зь візіяй сваёй будучыні. А вось эўрапэйская палітыка, гэтаксама як і ў 30-х гг., і цяпер засьведчыла сваю нікчэмнасьць. У 30-х гг. г. зв. "чэмбэрлены" здалі немцам Чэхаславаччыну, здалі Польшчу, прадалі Эўропу й сталі прычынаю прыходу Гітлера да ўлады й Другой сусьветнай вайны, у выніку якой загінула каля 100 млн. чал. Цяпер адбываецца тое самае.

Амэрыканцы цудоўна разумеюць, што разгортваецца вайна супраць Амэрыкі. Гэтая вайна вядзецца ўжо больш за 10 гадоў у форме тэрарызму. Яны адчуваюць пагрозу для сябе, пагрозу абсалютна рэальную. Змаганьне супраць Амэрыкі вядзецца сродкамі, супраць якіх яна бездапаможная. Амэрыка глядзіць у будучыню: калі яна цяпер не навядзе парадак у "асіным гнязьдзе" на Ўсходзе, дык потым будзе мець значна большыя клопаты, і не толькі яна, а ўвесь сьвет. Вось на чым палягае стратэгія Буша. Ня толькі нафта, ня толькі глябалізацыя, ня толькі канфлікт на Блізкім Усходзе, і ня толькі Бін Ладэн і Садам Хусэйн. Вайна супраць Іраку, калі яна пройдзе так, як на тое разьлічваюць ЗША – г. зн. хутка й бяскроўна – прынясе аздараўленьне і на Блізкім Усходзе, і ў цэлым сьвеце.

Мне не падабаецца, калі парушаюць сувэрэнітэт краіны, калі распачынаюць вайну, калі ўводзяць войскі на чужую тэрыторыю. Але я не магу прыйняць і тое, калі ўладу над нацыяй захоплівае параноік, група нягоднікаў, якія зьнішчаюць тысячы людзей, так як было ў Савецкім Саюзе, калі Сталін зьнішчыў 70 млн. людзей. Так цяпер робіць і Хусэйн, які зьнішчае тысячы курдаў, які ствараe зброю масавага зьнішчэньня. Хусэйн у пэрспэктыве лідар, які можа быць пагрозаю для сьвету, дый ён гэтага не хавае, і на яго будуць абапірацца (і абапіраюцца) тэрарысты, якія ваююць з Амэрыкай. Таму Амэрыка ў дадзеным выпадку мае права зрабіць прывэнтыўныя захады, каб абараніць сваю і ўсю заходнюю цывілізацыю.

Я падтрымліваю Амэрыку. Лічу, што палітыка Амэрыкі, як і ў 44-ым, і ў 46-ым гг., правільная й рашучая. Для таго, каб утрымаць мір, часам трэба пайсьці на вайну. І ня трэба баяцца вайны – трэба баяцца рабства, нявольніцтва. Для таго, каб дамагчыся свабоды, часам трэба ваяваць, так, як ваююць чачэнцы. Яны не баяцца вайны, ваююць за сваю будучыню, за свабоду, за сваё жыцьцё. І не такім людзям, як Пуцін асуджаць амэрыканскую палітыку, бо ён, і да яго падобныя, ужо больш за 10 гадоў таўкуцца ў Чэчэніі, праводзяць там генацыд і зьнішчаюць мірнае насельніцтва.

Важнейшы й істотнейшы момант, чаму мы, беларусы, павінныя сёньня трымацца Амэрыкі палягае ня толькі на тым, што палітыка Амэрыкі далёкабачлівая, скіраваная на стварэньне ў будучым больш стабільнага сьвету, а яшчэ й на тым, што Амэрыка ў сучасным сьвеце – гэта, бадай, адзіная краіна, якая зьяўляецца рэальным гарантам нашай беларускай незалежнасьці. І мы на гэтае ніколі не павінныя забывацца. Калі мы, ратуючы нашую нацыю, свабоду, дэмакратыю, захочым на каго-небудзь абаперціся, дык тоькі на Амэрыку. Ні на немцаў, ні на Расею, ні на Францыю, ні на каго іншага. Гісторыя гэта паказвае, і цяперашняя таксама. Цяпер створаная вось Парыж – Берлін – Масква. Гэтыя тры цэнтры на працягу 20 ст. былі прычынамі двух сусьветных войнаў. Там, дзе ствараецца падобная вось, чакай вайны. Такая вось стварaецца заўсёды тады, калі трэба разабраць Рэч Паспалітую, або трэба пачаць Першую сусьветную вайну за перадзел сьвету, або пачаць Другую сусьветную вайну. Як толькі расейцы й немцы знаходзяць агульны інтарэс ды пачынаюць дзяліць Усходнюю Эўропу, яны зыходзяцца нос у нос і разгараецца вайна. Для нас самае небясьпечнае пачатак гэтых восяў, гэтых гешэфтаў: яны пачынаюцца з таго, што краіны Ўсходняй Эўропы дзеляцца на сфэры ўплыву. Сёньня стварэньне новай восі азначае, што немцы й расейцы праводзяць узгодненую палітыку ў справе інкарпарацыі Беларусі Расеяй. Гэты факт не мае домыслы – ён засьведчаны нямецкімі палітыкамі, нямецкімі дыпляматамі, а што да расейцаў, дык Пуцін адкрыта сказаў, што мы ўсё забяром, мы вас анэксіруем. Гэта з боку Масквы грубая, абсалютна недыпляматычная, нахабная заява, якая сьведчыць пра тое, што нашая нацыя, наш народ, наша гісторыя ў Крамлі ня ставіцца ні ў грош.

А што да пытаньня незалежнасьці Беларусі, дык сёньня ў Беларусі становішча вельмі цяжкое, і палітычнае, і эканамічнае, і геапалітычнае (паколькі Беларусь, сапраўды, робіцца краінай, якая выступае як-бы гандлёвай тэрыторыяй паміж немцамі й расейцамі). Аднак час на анэксію ўжо страчаны. Той цяжкі пэрыяд, які мы перажылі, не прайшоў дарма. Нягледзячы ні на што: ні на закрыцьцё беларускіх школак, ні на наступ расейскага тэлебачаньня, ні на закрыцьці газэтаў, – Беларусь ужо на калені не паставіць. І нават калі зробяць фармальную анэксію, яна доўга не пратрымаецца. Расея падавіцца. Беларусы ўжо паднялі галаву. Гэты пазытыўны для нас працэс пайшоў, ён сьведчыць, што нацыя здольная будзе супраціўляцца анэксіі. Вось такая цяпер у нас склалася ўнутраная тэндэнцыя, якую трэба адчуць: *маятнік хіснуўся на наш бок, час, калі Беларусь можна было праглынуць, мінуў.*

Тое абвастрэньне, якое мы сёньня назіраем, прывядзе да пэўных зьменаў у сьвеце, паспрыяе й пераменам у Беларусі. Хацелася-б толькі, каб беларусы пазбавіліся страху перад вайной. Бо гэты страх убівалі нам у галовы камуністы: "Будзьце рабамі – абы вайны не было!", "Бедныя? Ня важна – абы вайны не было!", "Школаў няма? Ня важна – абы вайны не было!", "Плююць у твар? Ня важна – затое вайны няма!" Трэба збавіцца ад рабскага страху перад вайной. За свабоду, за незалежнасьць трэба ваяваць, і калі спатрэбіцца – ваяваць са зброяй. Чалавек, які баіцца гэтага, ніколі ня будзе свабодны. Я тут не заклікаю да вайны, маўляў, вайна ёсьць прагрэс чалавецтва, проста мы павінныя пазбаўляцца рабскіх звычак, трэба рабіць парадак у мозгах, зразумець, што шлях да свабоды ляжыць цераз змаганьне.

Зянон Пазьняк

У рэдакцыю паступлі:

Газэты й лісткі

"*Беларускі дайджэст: газэта беларускага замежжа ў Амэрыцы*". № 2 (109), сакавік 2003.
"*Новы Час: беларуская газета*". № 4 (9), сакавік 2003 года.
"*Паўночна-Заходні Край: Браслаў, Глыбокае, Докшыцы, Мёры, Паставы, Шаркоўшчына: свабода слова, сіла ведаў, узвышаная ідэя*". № 2 (2), 10-17 сакавіка 2003 г.
"*Літва. Глос манархісты*". № 4 (16), сьнежань 2002.
"*Цыркуляр 60-ты*". 22 лютага 2003 г.
"*Голас Радзімы*". №12 (2830), 20 сакавіка 2003 года.

Часопісы й бюлетэні

"*Sybirak*". Nr 1/5, Warszawa, marzec 2003. (Pi mo Rady Wojewydzkiej ZwiNºzku Sybirakyw Woj. Mazowieckiego).
«*Независимый информационно-аналитический центр: Сводка № 5*». Февраль 2003 г.
"*Маланка: Бюлетэнь-газета Іркуцкага таварыства Беларускай культуры ім. Я. Д. Чэрскага*", № 2 (37), люты 2003 год.
"*Свой лад: інфармацыйна-аналітычны бюлетэнь Гарадзенскага аддзяленьня ГА "Фонд імя Льва Сапегі"*". № 4, сакавік 2003.
"*Камунікат Каардынацыйнага Камітэту Беларусаў Канады*" No. 1 (75 ад 1999), сакавік 2003.
"*Адкрытае грамадзтва: грамадзка-аналітычны часопіс*". № 2 (13), Менск, 2002.

Кнігі й публікаткі

Зянон Пазьняк. "*Новае стагодзьдзе*". Вільня – Варшава, 2002. (Зборнік артыкулаў пра гісторыю й культуру Беларусі ў XX ст.).
Віктар Шніп. "*Выратаванне атрутай*". Людміла Рублеўская "*Над замкавай вежай*". Маладэчна, 2003. (Зборнікі новых вершаў у вадной кнізе).
Mirosiaw Gajewski. „*Nasze Podwilecskie ojczyzny*". Wilno 2002. (Краязнаўчыя нарысы пра Падвіленшчыну).
Maigorzata Moroz. ""*Krynica*": *Ideologia i rrzywydcy biaioruskiego katolicyzmu*". Biaiystok, 2001.
"*Індэкс ураджэнцаў Беларусі, рэпрэсаваных у 1920 1950-я гг. у Заходняй Сібіры*". Серыя "Беларускі Індэкс Рэпрэсаваных", том 1. Мінск – Медысонт, 2002.
Янка Запруднік. "*Дванаццатка: Дакумэнтальная аповесьць пра дванаццацёх беларускіх хлапцоў у Нямеччыне, Вялікабрытаніі й Бэльгіі (1946 – 1954 гг.)*". Нью-Ёрк, 2002.
«*Первые шаги крестьянской реформы въ Северо-Западномъ крае. Историческая справка, доложенная въ торжественномъ заседаніи Виленскаго Губернскаго Присутствія, 19-го февраля 1911 года, Управляющимъ Канцеляріей Виленскаго Генераль-Губернатора А. А. Станкевичемъ*». Вильна, 1911.
В. Кнорин. «*Революция и контр-революция в Белоруссии*». Часть I. (Февраль 1917 – февраль 1918). Смоленск, 1920 г.
"*Статут Таварыства Помачы Люднасьці Беларускіх Земляў, пацярпеўшых ад няўраджаю*". Варшава, 1929.
I. Иekmonienл, V. Иekmonas. «*Lietuviш kalba visiems. Литовский язык для всех*». Vilnius, 1999.
Irena Matuz. "*W Puchiach, Stawku, Tresciance: Z dziejyw oswiaty ludu biaioruskiego na Podlasiu*". Biaiystok, 2000.
«*Обзор-хроника нарушений прав человека в Беларуси в 2002 году*». Минск, 2003.
«*Разнастайнасць моў і культур у кантэксце глабалізацыі: Матэрыялы Міжнароднага сімпозіума (у 2-х кнігах)*». Кніга 2. Мінск, 2003.
И. И. Лаппо. «*Уравненіе правъ Великаго княжества Литовскаго и Короны Польской въ 1676 году*». Записки Русскаго Научнаго Института въ Белграде. Выпускъ 1. Белградъ, 1930.

Умовы падпіскі:

Чытачы далёкага замежжа могуць падпісацца, даслаўшы на рэдакцыю *імянны* чэк сакратару газэты Паўлу Саўчанку (*Pavel Savcenko*). Кошт падпіскі на год – **$20**. Паведамляем гэтаксама наш валютны рахунак:
Please pay to AS Hansapank, HABA EE 2X at Bankers Trust Co., New York, BKTR US 33, for further credit to AB Hansabankas, HABA LT 22, in favour of VVIC "Demokratija Baltarusijai", account no. **10 000 196 490.**

Жыхары Літвы могуць падпісацца ў сакратара газэты Паўла Саўчанкі (т: **61 62 24**) або ў кожным паштовым аддзяленьні Літвы. Падпісны індэкс газэты – **0187**. Кошт падпіскі на год – **12 Lt.**

Падпішчыкам у Беларусі й краінах СНД паведамляем адрас у Пінску:
Сяргей Гут, 225710 Пінск-1, а/с 27. Кошт падпіскі на год: у Беларусі – сума ў бел. рублях, эквівалентная **$ 3**, у краінах СНД – сума ў нацыянальнай валюце, эквівалентная **$ 5**.

Падпішчыкам у Польшчы паведамляем адрас : *Wieslaw Choruzy, Porosly 18 «а», 16006 Barszczewo.* Кошт падпіскі на год – сума ў злотых, эквівалентная **$ 8**.

Адрасы для допісаў:
✉ **«Рунь»**, 2001 Vilnius, a/d 1021
✉ **Ігар Перышч**, Брэсцкая 116-9, 225710 Пінск.
e-mail: editor@runbel.lt

Ахвяраваньні на газэту:

А. Жызьнеўская з Амэрыкі	USD	50
Ё. Найдзюк з Амэрыкі	USD	20
М. Смаршчок з Амэрыкі	USD	100
К. Акула з Канады	USD	50
А. Монід з Канады	USD	100
Ню-Ёрскі аддзел БАЗы	USD	100
С. Шабовіч з Амэрыкі	USD	75
В. Кажан з Амэрыкі	USD	15
М. Пецюкевіч зь Італіі	USD	25

Меркаваньні рэдакцыі не заўсёды супадаюць з пазыцыяй аўтараў

РУНЬ газэта беларусаў Літвы
Lietuvos baltarusių laikraštis
выдаецца з 1997 году
выходзіць адзін раз у месяц
выдаўца
Віленскі цэнтар грамадзкіх ініцыятываў *«Дэмакратыя для Беларусі»*
адрас рэдакцыі:
Taikos, 50-29, 2017 Vilnius
тэлефон: (+ 370) 652 07933
факс: (+ 370 5) 242 38 02
http:// www.runbel.lt
e-mail: editor@runbel.lt
Алег Мінкін – рэдактар
Павал Саўчанка – сакратар
друкарня **UAB «Infosiūlas»**, Žirmūnų g. 68, Vilnius
наклад **1000**